

Enheten för landskap och naturskydd

Enligt sändlista

Samråd om Länsstyrelsens förslag till nya Natura 2000-områden enligt fågeldirektivet

Länsstyrelsen har tagit fram ett förslag till komplettering av nätverket Natura 2000, utpekade utifrån fågeldirektivet. Länsstyrelsen ger nu kommuner, myndigheter, markägare och andra berörda möjlighet att lämna synpunkter på förslaget

Yttrande över bifogat förslag till områden ska ha inkommit till Länsstyrelsen senast den **12 augusti 2022**.

Skriftligt yttrandet ska skickas till:
Länsstyrelsen i Stockholms län
Box 220 67
104 22 STOCKHOLM

eller med e-post till stockholm@lansstyrelsen.se

Vänligen ange diarienummer 106-39370-2021 i yttrandet.

Bakgrund

Natura 2000 är EU:s gemensamma nätverk av skyddade naturområden. Europeiska kommissionen har i en formell underrättelse till den svenska regeringen framfört att Sveriges Natura 2000-nätverk med särskilda skyddsområden som pekas ut enligt fågeldirektivet, så kallade SPA-områden inte är tillräckligt.

I juni 2021 fick därav 12 länsstyrelser längs kusten i uppdrag av regeringen att ta fram förslag till nya SPA-områden för fågelarter i marin miljö enligt detta direktiv. Uppdraget innebär att granska 20 marina områden som organisationen BirdLife pekat ut som särskilt viktiga för fåglar (så kallade IBA-områden-Important Bird and Biodiversity Areas).

Länsstyrelsernas uppdrag är att bedöma om dessa områden är av sådant värde för fåglar att de bör pekas ut som särskilda skyddsområden enligt fågeldirektivet.

REMISSDatum
2022-06-22Beteckning
106-39370-2021

Länsstyrelsen i Stockholm har därav tagit fram ett förslag på områden för att öka skyddet enligt fågeldirektivet, se bilaga 2.

I Stockholms län omfattas IBA-områdena Stockholms yttre skärgård och Torö-Muskö av uppdraget. Se figur 1.

Figur 1. Karta över de två IBA-områden som omfattas av uppdraget för Stockholms län, Stockholms yttre skärgård (SE027) och Torö-Muskö (SE064).

Natura 2000

Natura 2000 är EU:s gemensamma nätverk av skyddade naturområden. Nätverket är till följd av EU-direktiven fågeldirektivet¹ respektive art- och habitatdirektivet², vilka bland annat kräver att medlemsstaterna skyddar livsmiljöer och arter av intresse i ett europeiskt perspektiv. Detta för att hejda utrotning av vilda djur och växter samt för att förhindra att deras livsmiljöer förstörs.

Urvalet av områden grundas på förekomst av livsmiljöer och arter som finns listade i bilagor till direktivet.

REMISS**Datum**
2022-06-22**Beteckning**
106-39370-2021

SPA – Special protection area

SPA är Natura 2000-områden som upprättas med stöd av EU:s fågeldirektiv. Förkortningen står för Special protection area – särskilda skyddsområden. Natura 2000-områden kan också upprättas med stöd av EU:s art- och habitatdirektiv, då kallas de för SAC (Special Area of conservation).

EU-kommissionen har utvärderat medlemsländernas bidrag av marina livsmiljöer och arter i nätverket av skyddade naturområden. I EU-kommissionens utvärdering av Sveriges bidrag till Natura 2000 i fråga om marina livsmiljöer och arter har kommissionen krävt att Sverige föreslår fler områden som omfattas av fågeldirektivet, särskilt gällande sjöfåglar som finns i den marina miljön.

Genom att peka ut flera viktiga miljöer för fåglar enligt fågeldirektivet som Natura 2000-områden kan Sveriges och EU:s nätverk av marina skyddade områden och bevarandet av biologisk mångfald stärkas. Utpekandet av nya N2000-områden är en viktig del i Sveriges genomförande av EU:s naturvårdspolitik. Utpekandet bidrar också bland annat till de svenska miljömålsetappmålen för biologisk mångfald, samt till målsättningar enligt CBD och EU:s strategi för biologisk mångfald 2030.

Länsstyrelsens bedömning

Kunskapsunderlag

Länsstyrelsens bedömningar bygger på inventeringsunderlag från flyginventeringar av övervintrande sjöfåglar, nationell häckfågeldata, observationer från Artportalen samt flera lokala inventeringar.

Inventering av övervintrande sjöfåglar

Svensk sjöfågelinventering ingår i den nationella miljöövervakningen och finansieras av Naturvårdsverket. Inventeringen sker årligen av Lunds Universitet i januari och i dessa inventeringar räknas fåglar inom förutbestämda områden (räkningssektorer). Inventeringen sker normalt från land, men även båt och flyg kan användas. Endast ett fåtal av dessa sektorer ligger inom länets utpekade IBA-områden. För analysen av länets utpekade IBA-områdena har Länsstyrelsen i Stockholm använt sig av flygningar från 2015–2021. För att få mer heltäckande data finansierade Länsstyrelsen i Stockholm en heltäckande sektorinventering för båda de utpekade IBA-områdena år 2022.

I området Stockholms yttre skärgård utfördes flyglinjeinventeringar av Lunds Universitet under åren 2016, 2021 och 2022. Resultaten från de två förstnämnda åren utgör en del av de data som samlades in under nationella flyginventeringar av sjöfågel och som finansierades av Naturvårdsverket. Inventeringen från år 2022

REMISS**Datum**
2022-06-22**Beteckning**
106-39370-2021

finansierades av Länsstyrelsen i Stockholm med syfte att få mer heltäckande data. För IBA-området Stockholms yttre skärgård undantogs år 2016 de fem sydligaste linjerna samt den nordligaste och under 2021 och 2022 undantogs de fyra respektive fem sydligaste linjerna. Under 2016 inventerades inte måsfåglar och havsörn i den yttre skärgården. I IBA-området Torö-Muskö utfördes flyglinjeinventeringar endast under åren 2016 och 2021.

Sektorbaserade inventeringar har också genomförts i delar av IBA-området Stockholms yttre skärgård från båt där sektorerna inventerades vid minst ett tillfälle under åren 2015–2021, men det är framförallt från åren 2019–2021 som data finns.

Lunds Universitet har även genomfört analyser av ovanstående data.

Övrigt underlag

Data har hämtats från den nationella häckfågelinventeringen mellan åren 2015–2021. Den nationella häckfågelinventeringen består i ett antal rutor som är fördelade längs kusten. Inom IBA-området Stockholms yttre skärgård finns 16 rutor som helt eller delvis rymms inom området.

Andra underlag som gjorts över flera år är Skärgårdsstiftelsens fågelinventeringar (fram till år 2020).

Det har också gjorts inventeringar från åren 2020 och 2021 för utredningsområdet för nationalpark i Stockholms skärgård. Dessa inventeringar har gjorts i Natura 2000-området Bullerö-Bytta (IBA Stockholms yttre skärgård).

Fågeldata gällande populationsuppskattning (par) enligt artikel 12-rapporteringen är till delar hämtad från sammanställningen Fåglarna i Sverige (Ottosson & Ottvall) från 2012 samt år 2019 där en sammanställning av ArtDatabanken och Lunds universitet skett på uppdrag av Naturvårdsverket. Sammanställningen bygger på olika inventeringar och uppskattningar från olika delar av landet från olika tidpunkter.

Två omfattande kustfågelinventeringar har genomförts i Stockholms läns skärgård. Den första 1971–76 (Andersson & Staav 1981) samt 2000–05 (Sveriges ornitologiska förening 2009). Länsstyrelsen i Stockholms grundar bedömningarna på flera olika dataset där artikel 12-rapporteringen är en och skriften Kustfågelbeståndets utveckling i Stockholms skärgård (2009) en annan.

Tillgängliga data från Artportalen, Artdatabanken SLU har också använts.

REMISSDatum
2022-06-22Beteckning
106-39370-2021***Fågelfaunan i IBA- området Stockholms yttre skärgård***

Skärgårdens fågelpopulationer, i synnerhet de marina arterna, har uppvisat stora till mycket stora förändringar över tid. Det kan bero på ökad predation, förändrad födotillgång beroende på obalanser i det marina ekosystemet, jakttryck eller ökad störning genom till exempel ökad båttrafik och katastrofer förknippade med mänskliga aktiviteter som oljeutsläpp.

Under de senaste 20 åren har minskningen i ejderpopulationen samt många måsfåglar varit särskilt markant, medan andra arter som storskarv och häger har ökat påtagligt. I många kust- och skärgårdsavsnitt ses stora förändringar mellan år vilket kan bero på närvaro av minkar eller koncentrationer av havsörnar som prederar vissa arter. Siffror från inventeringar äldre än 10 år visar på helt andra siffror gällande de flesta arterna som funnits där under senare tid.

Detta sammantaget gör att fågelpopulationer i skärgården är starkt föränderlig över tid. Områden som nyttjas mycket ett år kan stå tomma ett annat. Häckningskobbar för labbar och tärnskär flyttar runt över tid, vilket gör att områden som en gång har hyst kolonier kanske står tomma vissa år och dyker upp på nya platser ett annat år. Samma resonemang gäller även för övervintrande flockar av marina änder som skrakar, sjöorre och alfågel. Många av dessa dykänder är under vintern beroende av vissa snäckor och musslor som de hittar på relativt grunda vatten (ofta under 10 meters djup) och på sand och klippor. En del områden hyser vissa år mer föda och drar då till sig flockar med dykänder. Detta i sin tur drar till sig jagande havsörnar som jagar upp änderna, vilka då flyttar till andra födosökområden.

Sammantaget bedömer Länsstyrelsen i Stockholm att Stockholms yttre skärgård har stor betydelse för en rad marina fågelarter och populationer. Även några icke marina arter, som ändå är starkt förknippade med ytterskärgården har viktiga förekomster här, som till exempel skärpiplärka där en betydande del av den totala Östersjöpopulationen häckar i Stockholms yttre skärgård.

Skärgårdsområdet är av betydelse för många arter, både som häckningsområde, ruggningsplats, som rastplats under flyttningstider vår och höst och som övervintringsplats. En rad fågelarter passerar dessutom igenom skärgården på sin flyttled från öst till väst under hösten och från väst till öst under våren. Då rör det sig främst om icke marina fåglar som tättingar, rovfåglar, gäss, duvor och kråkfåglar.

Fågelfaunan i IBA- området Torö - Muskö

Idag är klimatet varmare och vintrarna mildare, vilket begränsar isutbredningen under vintertid. Detta gör att många marina änder har större områden att födosöka på, rasta vid och vila på, än tidigare. Den växande havsörnspopulationen har resulterat i att andflockar oftare än tidigare blir störda av jagande örnar och

REMISSDatum
2022-06-22Beteckning
106-39370-2021

därmed blir rörelsemönstret också större, de stora ansamlingarna mindre och flockarna mer utspridda. Sammantaget så innebär det att tidigare stora koncentrationer av änder inte återfinns på samma platser som de gjort tidigare.

Länsstyrelsen i Stockholm bedömer att kustområdet Torö - Muskö har viss betydelse för marina fågelarter och populationer. Kustområdet är av viss betydelse som häckningsområde för några marina arter, som rastplats under flyttningstider vår och höst och som övervintringsplats för några fågelarter. Dessutom passerar en rad fågelarter igenom skärgården på sin flyttning under vår och höst. Det rör sig främst om icke marina fåglar som tättingar, rovfåglar, gäss, duvor och kråkfåglar, men även för marina änder. Kustområdet har även viss betydelse som rast- och övervintringsplats för några arter dykänder, till exempel knipa, vigg, storskrake och vissa år salskrake.

Länsstyrelsen i Stockholm bedömer att IBA-området till stora delar inte längre har den stora betydelse för övervintrande vigggar och knipor som det tidigare haft. Under vintertid är knipor och vigggar mer utspridda i länets kusttrakter än vad som tidigare varit fallet.

Däremot så bedömer Länsstyrelsen att de delar som innehåller karaktär av ytterskärgårdsnatur med förekomst av fågelskär och kolonier av grisslor, tärnor och måsfåglar är av stor betydelse för marina fågelarter, i synnerhet under häckningstid. Även delar med grundområden och grunda havsvikar kan vara av betydelse för rastande, sovande, fiskande och som övervintringsplats för marina änder.

Hela Stockholms läns del av Tullgarnsviken, inkluderat Västerviken, Häggenäsviken och Rävsalaviken, till Fridö och utanförhängande Mörköfjärden utgör en mycket viktig rast- och övervintringslokal för många änder, doppingar och sothöns.

Länsstyrelsen i Stockholm bedömer att det är väl motiverat att även inbegripa Tullgarnsviken (del av Tullgarns naturreservat) som SPA-område. Området är ett mycket värdefullt område för flera berörda marina arter och då särskilt för födosök och som rastplats och övervintringsplats. Tullgarnsviken är grund, har stor produktion av både växtlighet och fisk och utgör en mycket god miljö för många änder, särskilt dykänder. Även om avståndet till befintligt IBA är ca 10 km så är viken av stor betydelse för många arter. Länsstyrelsen i Stockholm bedömer att Tullgarnsviken är ett viktigt komplement till andra utpekade SPA-områden i södra delen av länets kust- och skärgård. Änderna är delvis desamma som födosöker, vilar eller rastar inom IBA-området Muskö-Torö.

Ärendets fortsatta beredning

I Länsstyrelsens uppgift ingår att så långt möjligt förankra förslagen hos berörda. Länsstyrelsen ska redovisa resultatet av kontakterna med kommuner, berörda myndigheter, markägare och övriga sakägare till Naturvårdsverket.

REMISS**Datum**
2022-06-22**Beteckning**
106-39370-2021

Naturvårdsverket tar också emot Länsstyrelsens slutgiltiga förslag för granskning och utvärdering. Förslagen ska redovisas till Naturvårdsverket i augusti 2022. Beslutet om vilka områden som ska föreslås till EU-kommissionen fattas av regeringen.

Om de föreslagna områdena blir Natura 2000-områden ska Länsstyrelsen upprätta en så kallad bevarandeplan för respektive utpekade område för hur områdets naturvärden ska skyddas och skötas.

Konsekvenser av att området ingår i Natura 2000

Innebörden av att ett område ingår i Natura 2000 är dels att naturvårdsmyndigheterna är skyldiga att vidta lämpliga bevarandeåtgärder, dels en tillståndsplikt för vissa verksamheter och åtgärder.

De berörda IBA-områdena i Stockholms län är redan delvis skyddade som till exempel naturreservat, fågelskyddsområden, sälskyddsområden eller som Natura 2000-områden. Genom att peka ut ett befintligt skyddat område som ett SPA-område kan eventuellt ytterligare skyddsåtgärder behöver vidtas för att säkerställa att skyddet blir tillräckligt för utpekade fåglar.

Lämpliga bevarandeåtgärder

Länsstyrelsen kan inte nu bedöma vilka bevarandeåtgärder som behövs i de föreslagna områdena. Vilka former dessa ska ha kommer att vid behov diskuteras vidare med markägare och kommun lämpligen i samband med kommande samråd om förslag till bevarandeplaner.

Det övergripande målet för Natura 2000-områdena är att långsiktigt säkra gynnsam bevarandestatus för de utpekade fågelarterna som uppfylls av bevarandeåtgärderna.

Tillståndsplikt

Den som planerar att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-området måste söka tillstånd hos Länsstyrelsen enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Tillståndsplikten gäller för både markägare och andra. Den gäller både inom och utanför Natura 2000-området. Det som avgör om tillstånd krävs är hur Natura 2000-området påverkas.

Tillstånd ska sökas för verksamheter och åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön. Vid en tillståndsprövning ska Länsstyrelsen pröva om åtgärden kan skada den livsmiljö eller art som enligt Natura 2000-området ska skyddas.

REMISS**Datum**
2022-06-22**Beteckning**
106-39370-2021***Kommuners planläggning m.m.***

Vid kommuners planläggning och vissa andra myndighetsbeslut tillämpas en regel i 4 kap. 8 § miljöbalken. Om den rätt till markanvändning som beslutet ger kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken, ska ett sådant tillstånd ha lämnats innan denna användning av mark eller vatten får komma till stånd, t.ex. innan en detaljplan fastställs.

Kontaktpersoner

Frågor om ärendet besvaras av följande personer på Länsstyrelsens enhet för landskap och naturskydd:

Sandra Thunander, tfn 010-223 15 03, e-post sandra.thunander@lansstyrelsen.se
Josefin Sundberg, tfn 010-223 13 36, e-post josefin.sundberg@lansstyrelsen.se
Sara Sundin, tfn 010-223 17 13 e-post sara.sundin@lansstyrelsen.se

Länkar

Information om uppdraget [Nya Natura 2000-områden för fåglar | Länsstyrelsen Stockholm \(lansstyrelsen.se\)](#)

Generell information om de två direktiven och Natura 2000;
Naturvårdsverkets webbplats; www.naturvardsverket.se, under
<http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/Skydd-av-natur/Natura-2000/>
Kartor och kortfattad information om skyddade områden;
<http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Kungörelse

Med hänsyn till de aktuella områdenas storlek, då det berör allmänt vatten och antalet kända men även okända sakägare som skulle kunna anses vara berörda förslaget, kommer Länsstyrelsen även att kungöra det.

Förslaget till Natura 2000-områden finns även på Länsstyrelsens webbplats på adressen: www.lansstyrelsen.se/stockholm/kungorelser

Beslutet om förslaget i detta ärende har fattats och godkänts digitalt av miljödirektör Johanna Lindgren med miljöhandläggare Sandra Thunander som föredragande. I den slutliga handläggningen har också tf chef för enheten för landskap och naturskydd Sara Sundin, miljöhandläggare Josefin Sundberg, samt miljöhandläggare Kristoffer Stighäll medverkat.

REMISS**Datum**
2022-06-22**Beteckning**
106-39370-2021***Bilagor***

1. Förslag på områden för utpekande till SPA
2. Beskrivning av de fågelarter som har beaktats i arbetet med att föreslå nya SPA-områden i Stockholms län
3. Referenslista

Sändlista

Sändlistan är borttagen i denna version eftersom den innehåller personuppgifter.

FÖRSLAG PÅ OMRÅDEN FÖR UTPEKANDE TILL SPA

Bilaga 1

NAMN	KOMMUN	AREAL AV FÖRESLAGET SPA-OMRÅDE	SKYDDAT OMRÅDE	BERÖRDA FÅGELARTE R	KARTA
SVENSKA BJÖRN	Norrtälje	3980,3 ha varav 3,62 ha land	Svenska Björns Naturreservat Sälskyddsområ de SCI*	ejder alfågel sjöorre svärta	1
SVENSKA HÖGARNNA	Norrtälje	60 971,27 ha varav 107,34 ha land.	Svenska Högarnas Naturreservat, SCI/SPA* - utpekad för silvertärna	kustlabb östersjötrut gråtrut silvertärna roskarl sillgrissla tordmule tobisgrissla svärta ejder havsörn	2
ÅLÄNNINGSKÄRET /GJUSHARAN	Norrtälje	22,78 ha varav 4,66 ha land.	Fågelskyddso mråde	tordmule	3
SVENSKA STENARNA/ VITKOBBARNA	Norrtälje	125,18 ha varav 3,46 ha land	Sälskyddsområ de	ejder alfågel sjöorre svärta	4
SÖDERSKÄRGÅRDE N	Norrtälje	144,05 ha varav 27,86 ha land	Fågelskyddso mråde	ejder svärta tordmule tobisgrissla gråtrut östersjötrut silvertärna roskarl silvertärna	5
RÖRSKÄREN	Värmdö	35,29 ha varav 6,32 ha land	Fågelskyddso mråde	ejder östersjötrut tobisgrissla tordmule skröntärna roskarl kustlabb rödbena skärpiplärk a	6
BULLERÖ	Värmdö	4437,14 ha varav 537,86 ha land	Bullerö Naturreservat Fågelskyddso mråde SCI (Del av Bullerö-Bytta)	småskrake svärta ejder vigg knölsvan gråtrut fiskmå	7

				silvertärna rödbena skärpiplärk a skedand östersjötrut havsörn roskarl kustlabb	
LÅNGSKÄR	Värmdö	854,27 ha varav 30,57 ha land	Långskärs Naturreservat Fågelskyddsområde SCI (del av Bullerö-Bytta)	östersjötrut gråtrut silvertärna fiskmås rödbena roskarl knölsvan småskrake vigg skärpiplärk a, skedand, svärta	8
LÅNGVIKSSKÄR	Värmdö	3896,78 ha varav 305,12 ha land	Långviksskärs Naturreservat Fågelskyddsområde SCI (del av Bullerö-Bytta)	ejder svärta knölsvan småskrake större- strandpipare roskarl kustlabb tordmule vigg skärpiplärk a havsörn skröntärna	9
BISKOPSÖ	Värmdö	5122,76 ha varav 328,79 ha land	Biskopsö Naturreservat Sälskyddsområde Fågelskyddsområde SCI (del av Bullerö-Bytta)	svärta, silvertärna knölsvan roskarl kustlabb rödbena skärpiplärk a ejder gråtrut	10
FJÄRDLÅNG	Haninge	5088,82 ha varav 548 ha land	Fjärdlångs Naturreservat SCI	större- strandpipare roskarl rödbena östersjötrut silvertärna kustlabb skröntärna svärta ejder	11

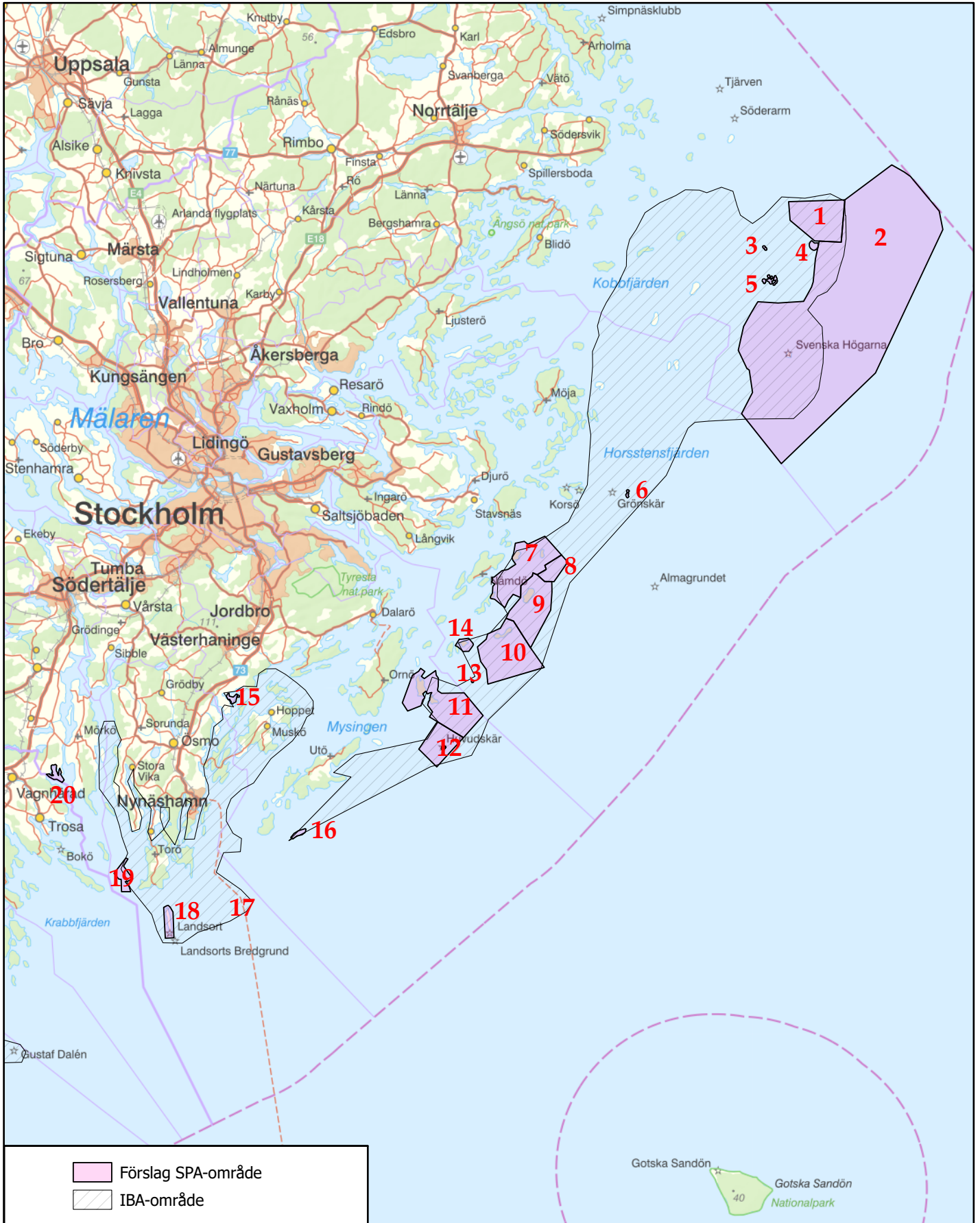
HUVUDSKÄR	Haninge	2076,6 ha varav 80,8 ha land	Huvudskärs Naturreservat SCI	havsörn kustlabb östersjötrut silvertärna knölsvan ejder svärta större strandpipare roskarl rödbena skärpiplärka	12
TORRMULEN/SÄVLINGARNA	Värmdö	9,8 varav 1,4 ha land	Fågelskyddsområdet	tordmule kustlabb ejder svärta östersjötrut	13
VILLINGE-BOSKAPSÖ	Värmdö	339,7 ha varav 113,4 ha land	Villinge-Boskapsö Naturreservat SCI	knölsvan skedand havsörn	14
HÄRINGE	Haninge och Nynäshamn	Ca 129 ha	Del av Häringsö-Hammerstans Naturreservat	vigg Salskrake	15
GRÄN	Haninge	6565,3 ha varav 610,78 ha land	Nåttarö Naturreservat Fågelskyddsområdet	ejder svärta tordmule tobisgrissla sillgrissla småskrake vigg kustlabb skärpiplärka	16
GUNNARSTENARNA	Nynäshamn	28 447 ha	Del av Järflottans Naturreservat Fågelskydds Område, SPA * - utpekade SPA-arter (redan befintligt SPA-område endast förslag på tillägg av arter)	tordmule ejder gråtrut roskarl östersjötrut silvertärna svärta sjöorre småskrake skärpiplärka sillgrissla tobisgrissla silvertärna rödbena	17 (ej detaljerade arter)

				större- strandpipar e kustlabb knölsvan fiskmå skärpiplärk a	
ÖJA-LANDSORT	Nynäshamn	570,4 ha, varav 171,7 ha land	Öja-Landsorts Naturreservat	ejder skärpiplärk a silvertärna småskrake vigg alfågel skärnsnäppa	18
REVSKÄR	Nynäshamn	Ca 563 ha	Del av Revskärs Naturreservat	silvertärna småskrake svärta knölsvan ejder större strandpipar e rödbena	19
TULLGARN	Södertälje	Ca 267 ha	Del av Tullgarns Naturreservat	salskrake knipa bergand vigg havsörn	20

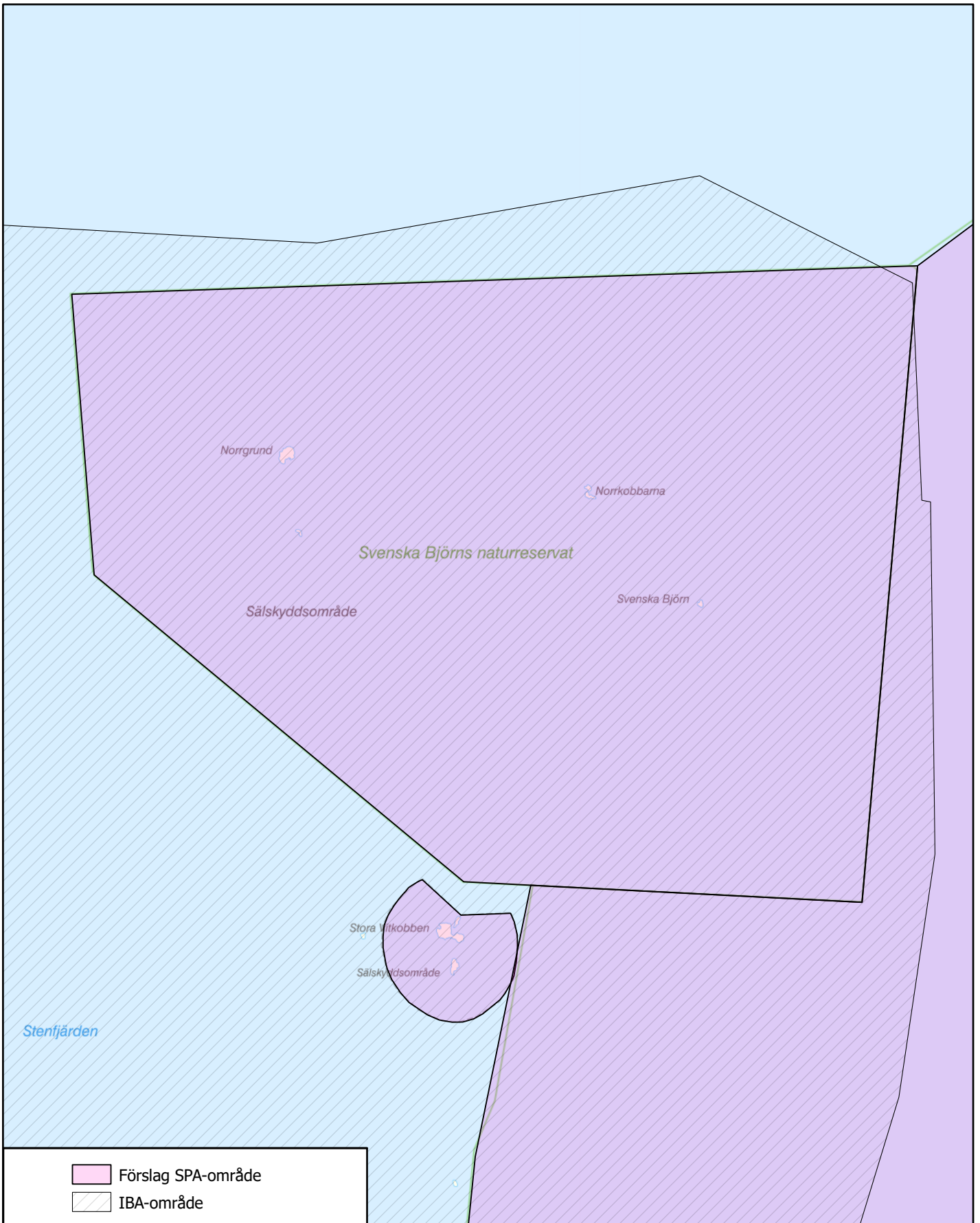
* SCI – område av gemenskapsintresse (Sites of Community Importance).

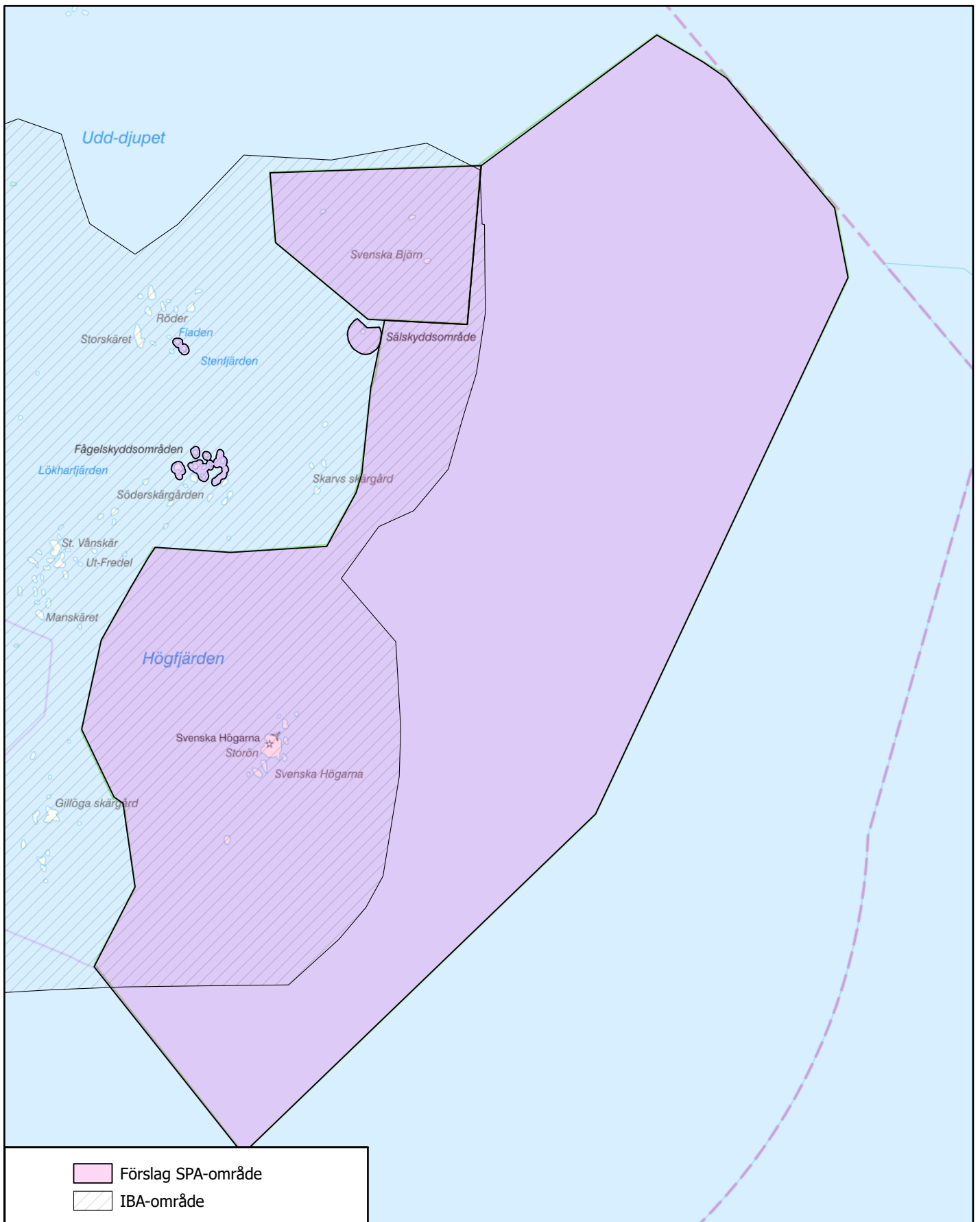
SPA – Special Protection Areas. N2000-områden som upprättas med stöd av EU:s fågeldirektiv.

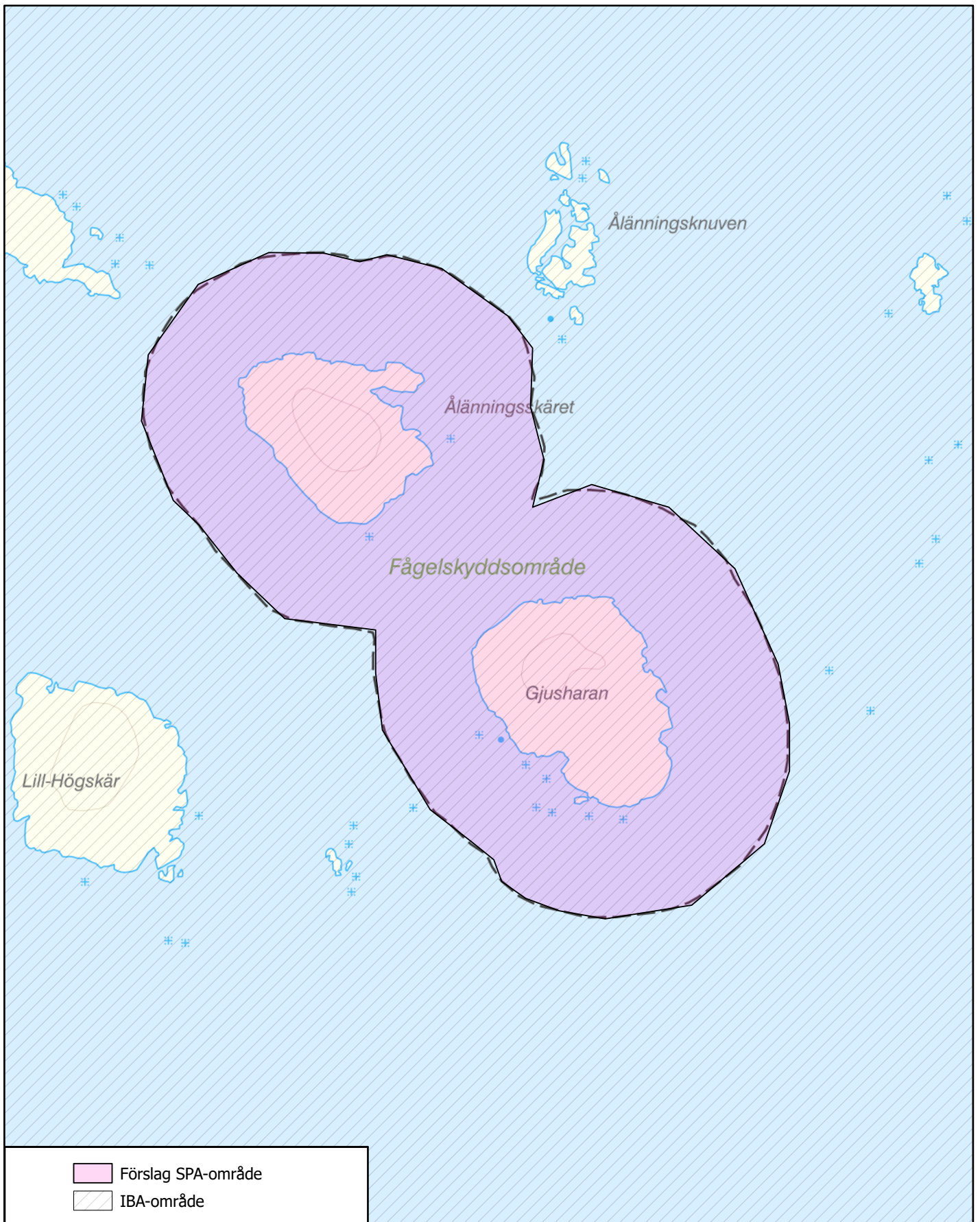
Översiktskarta

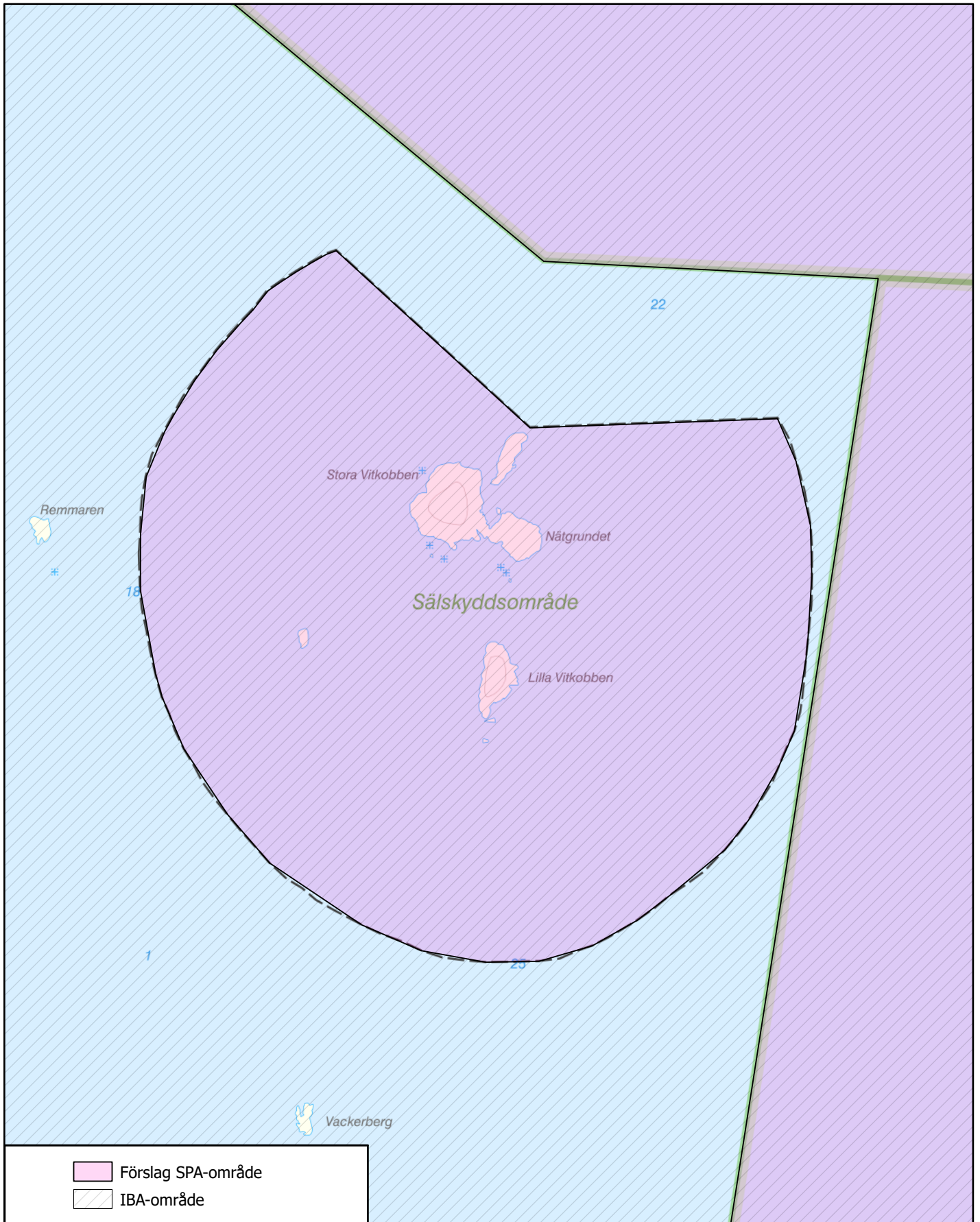

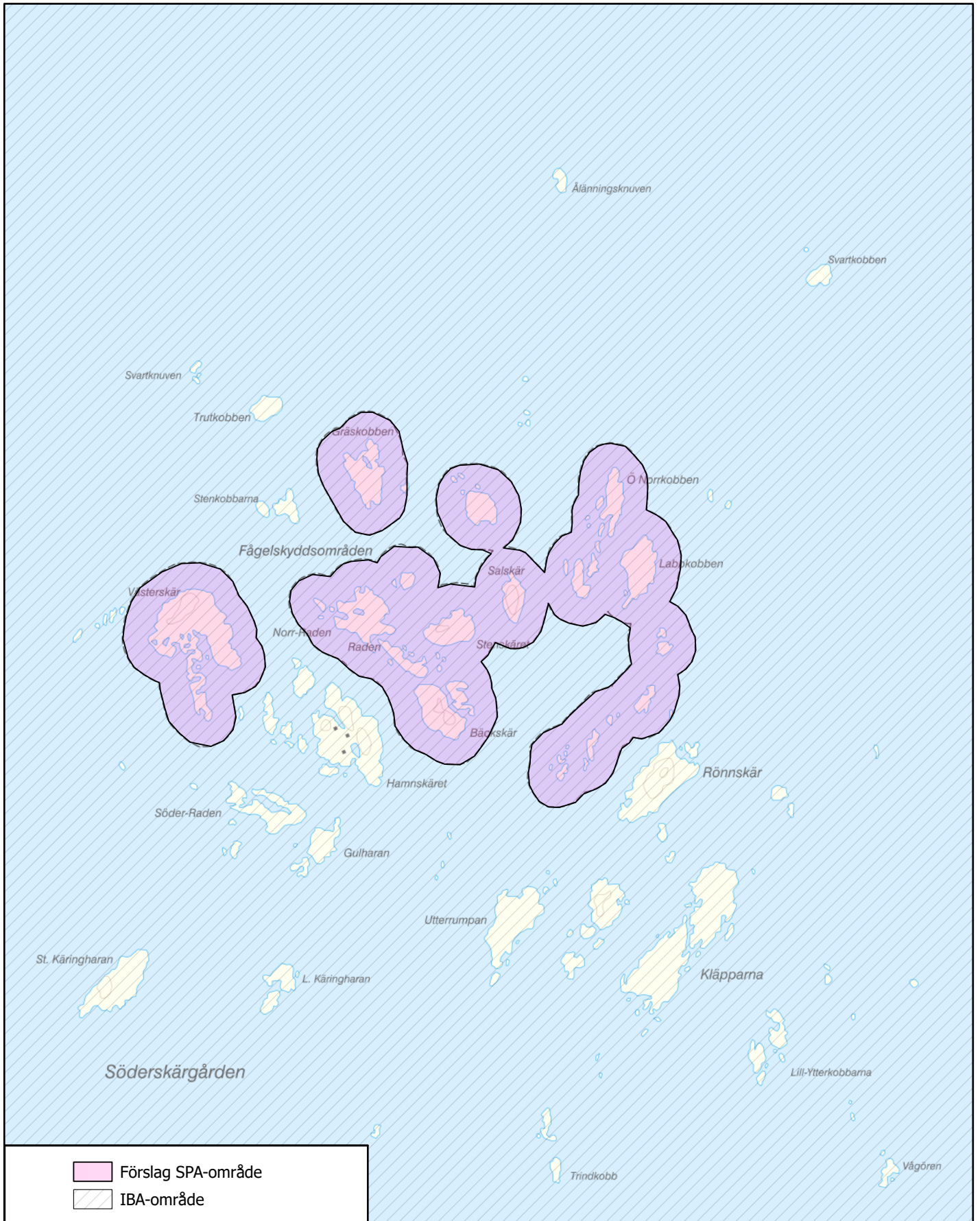
Bakgrundskarta © Lantmäteriet, 2022. Ur Geografiska Sverigedata, 106-2004/188-AB

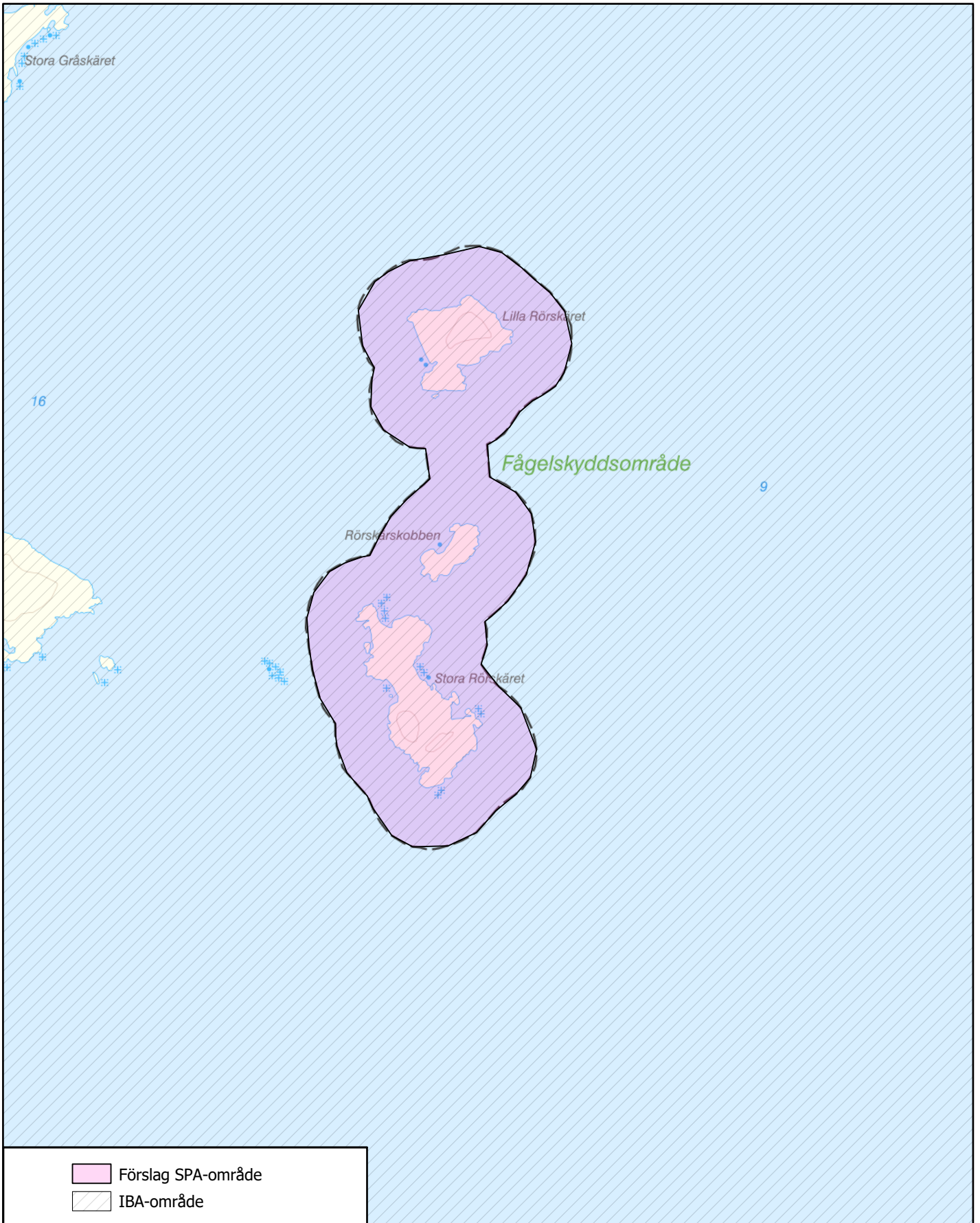

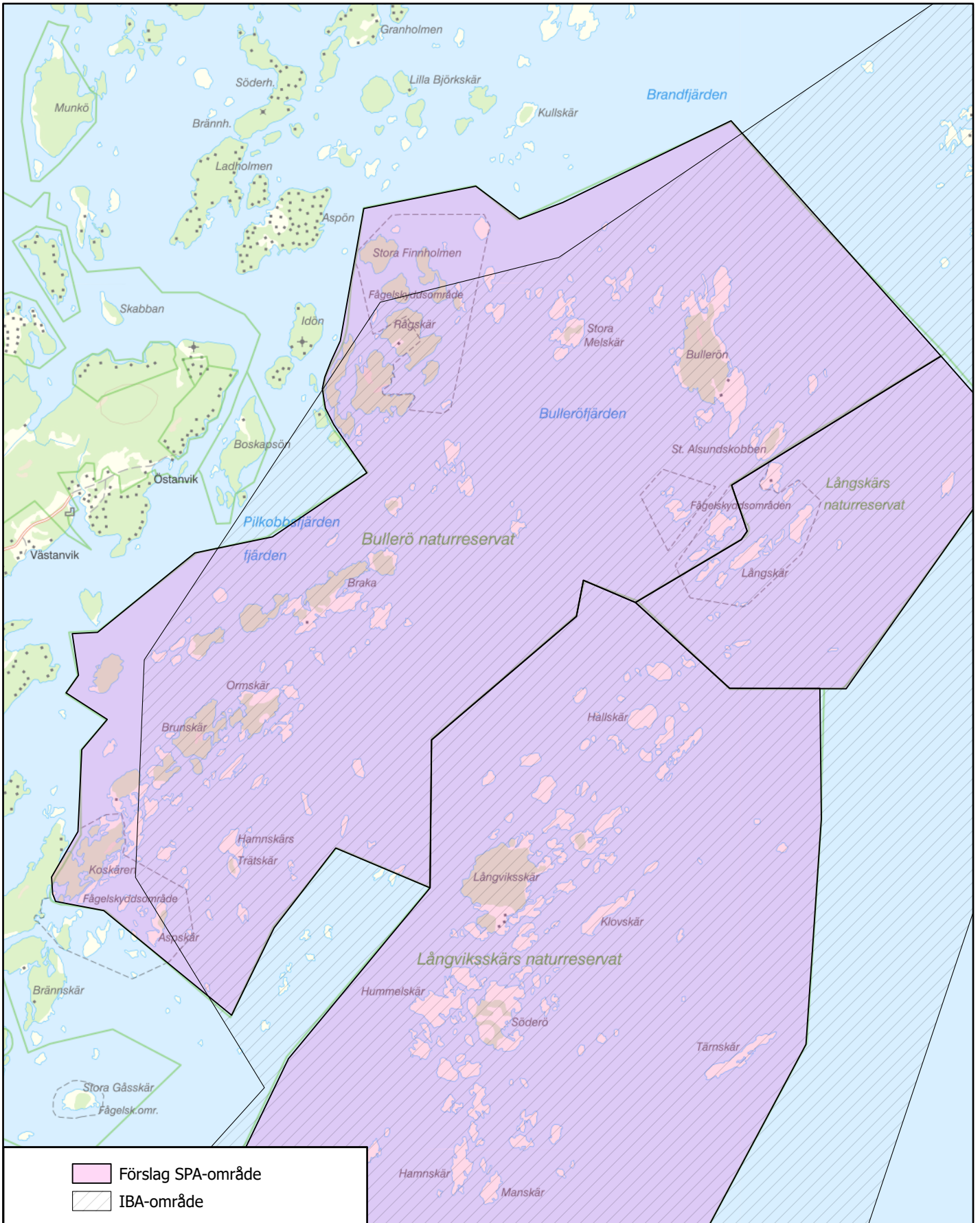

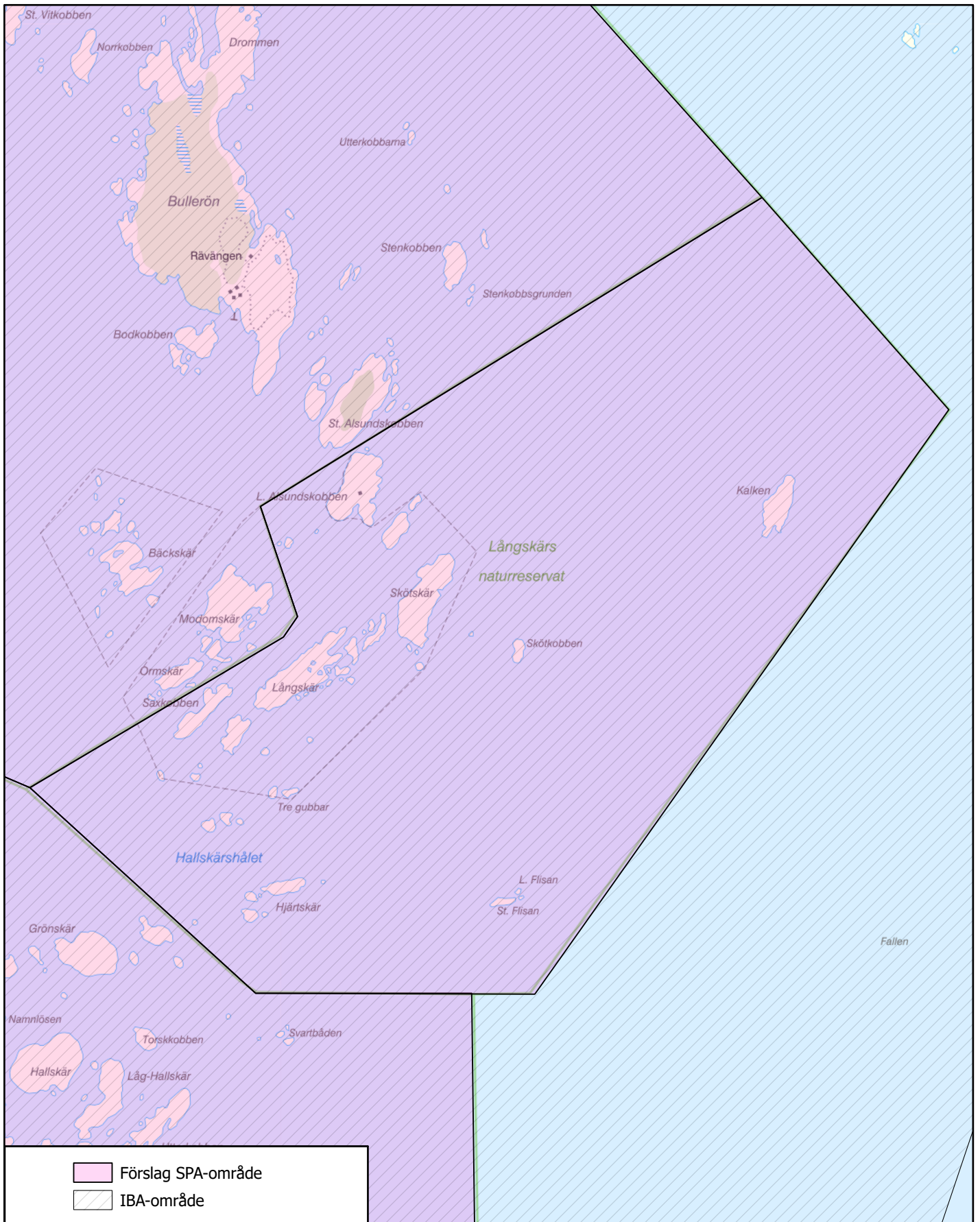

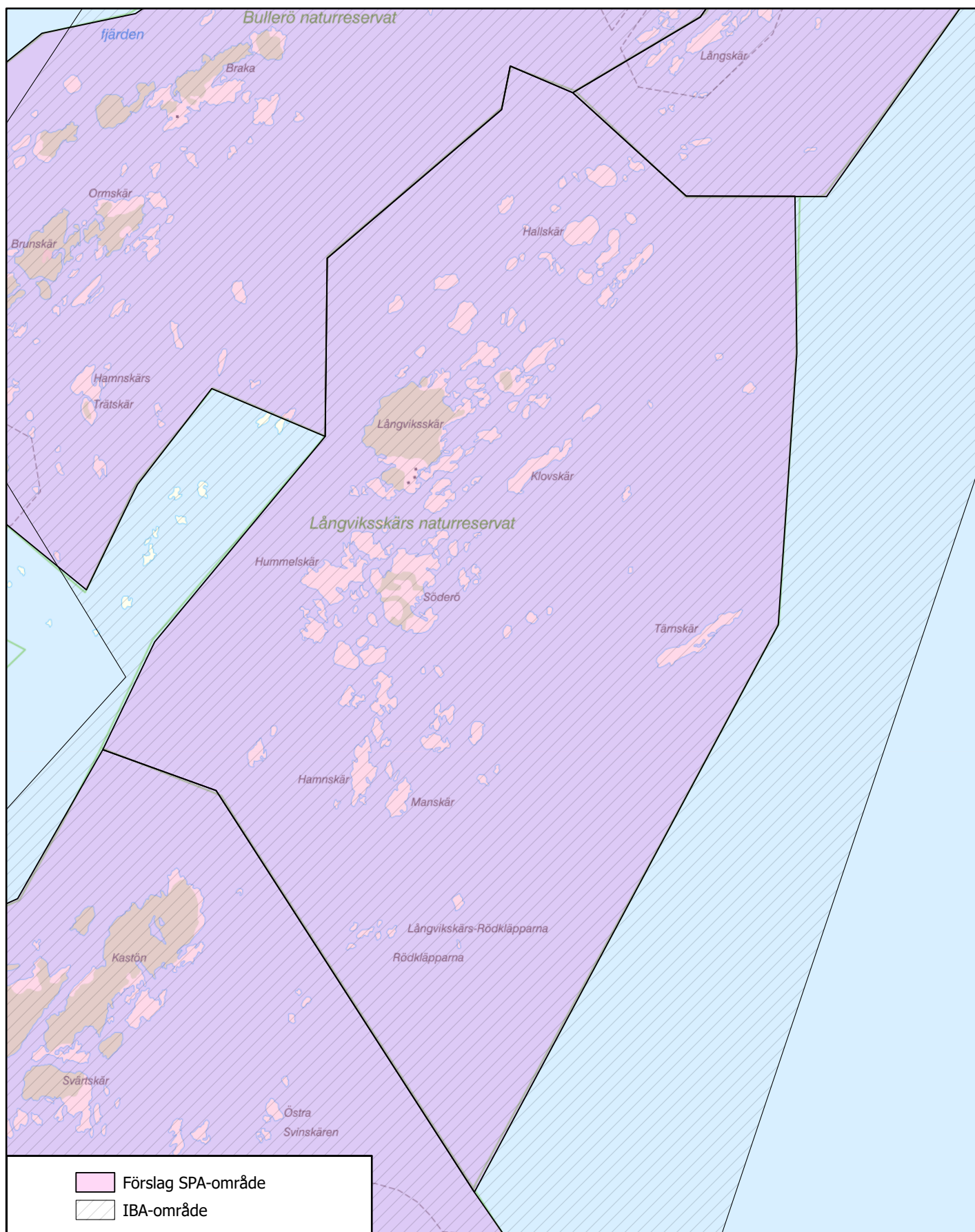

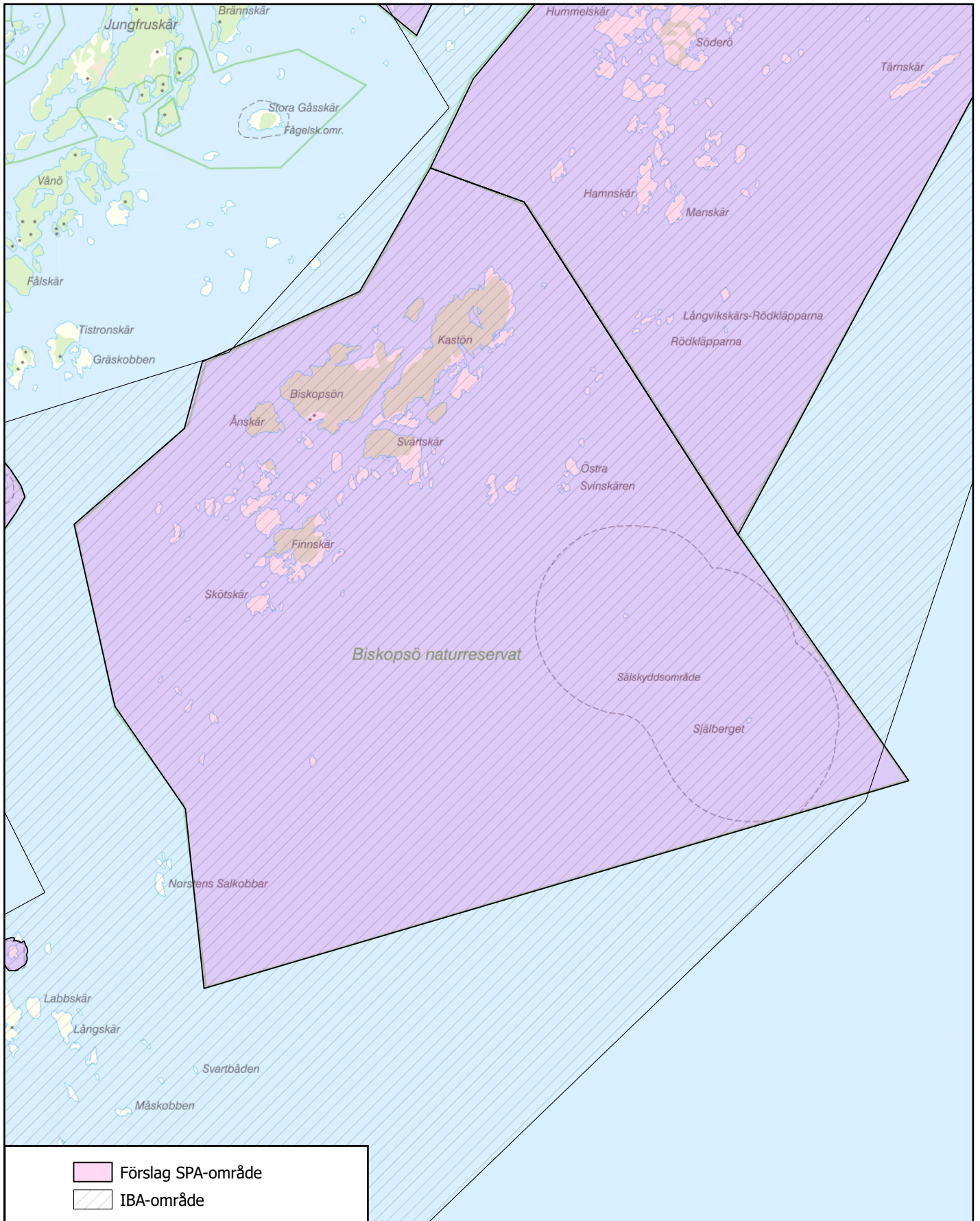

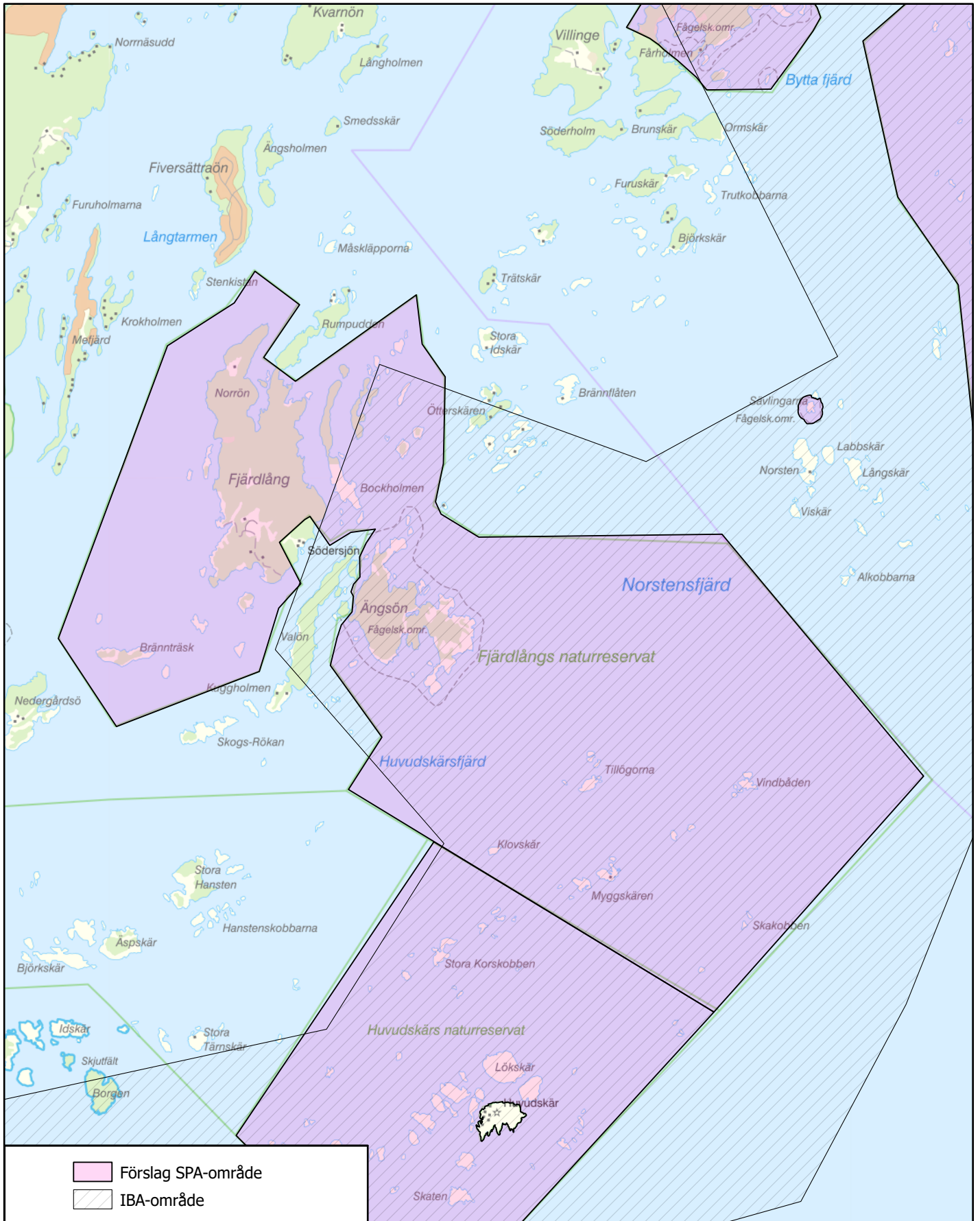

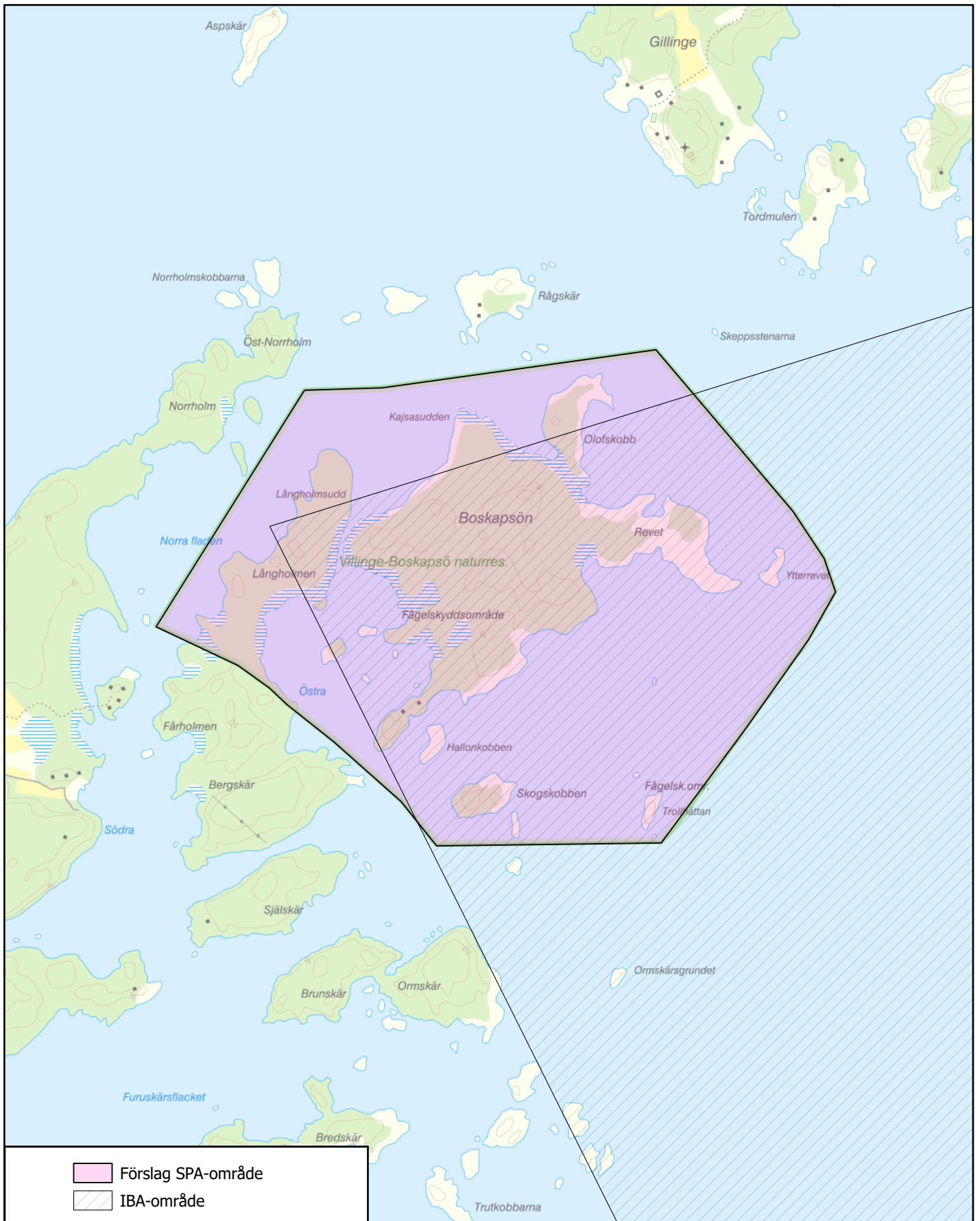

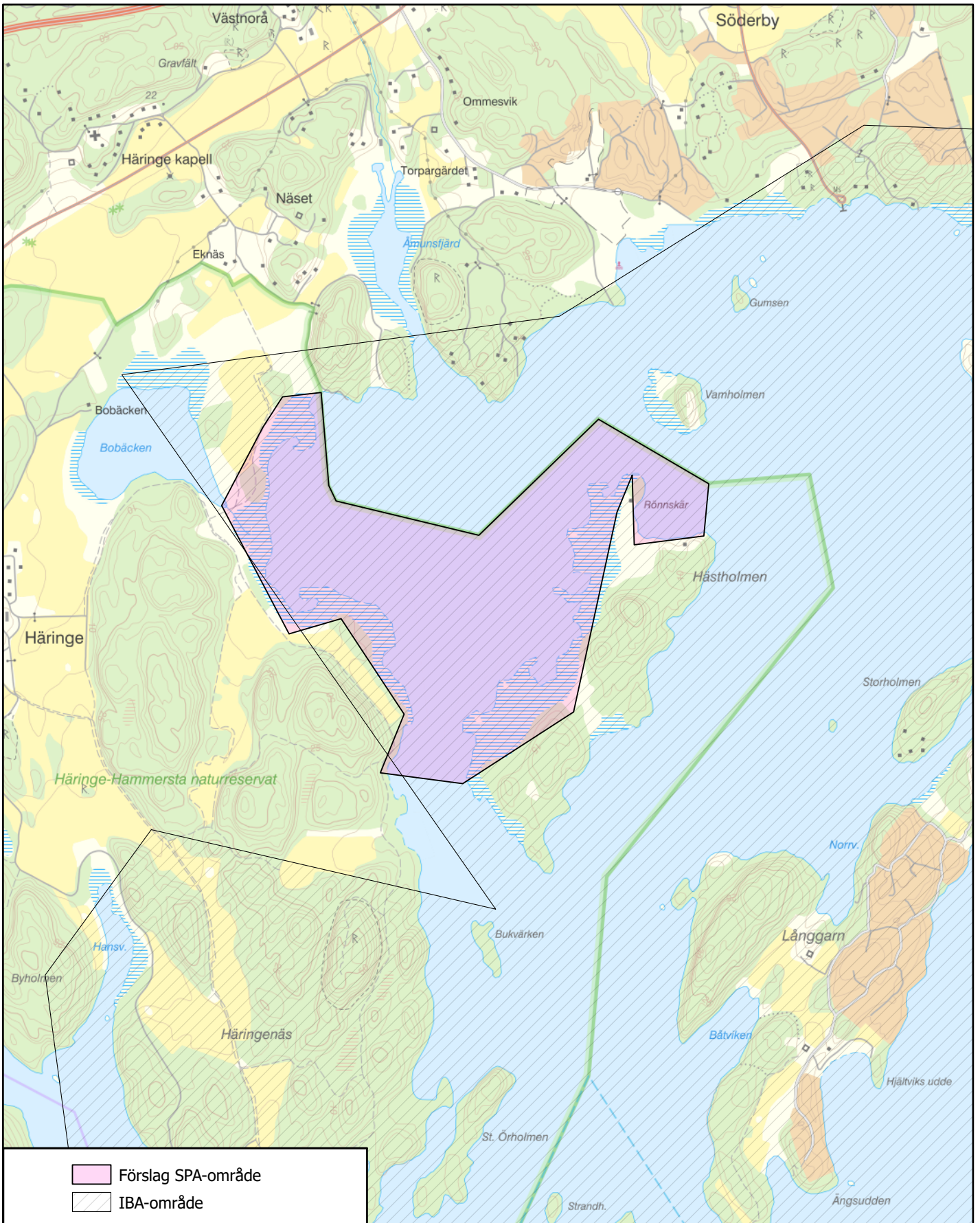

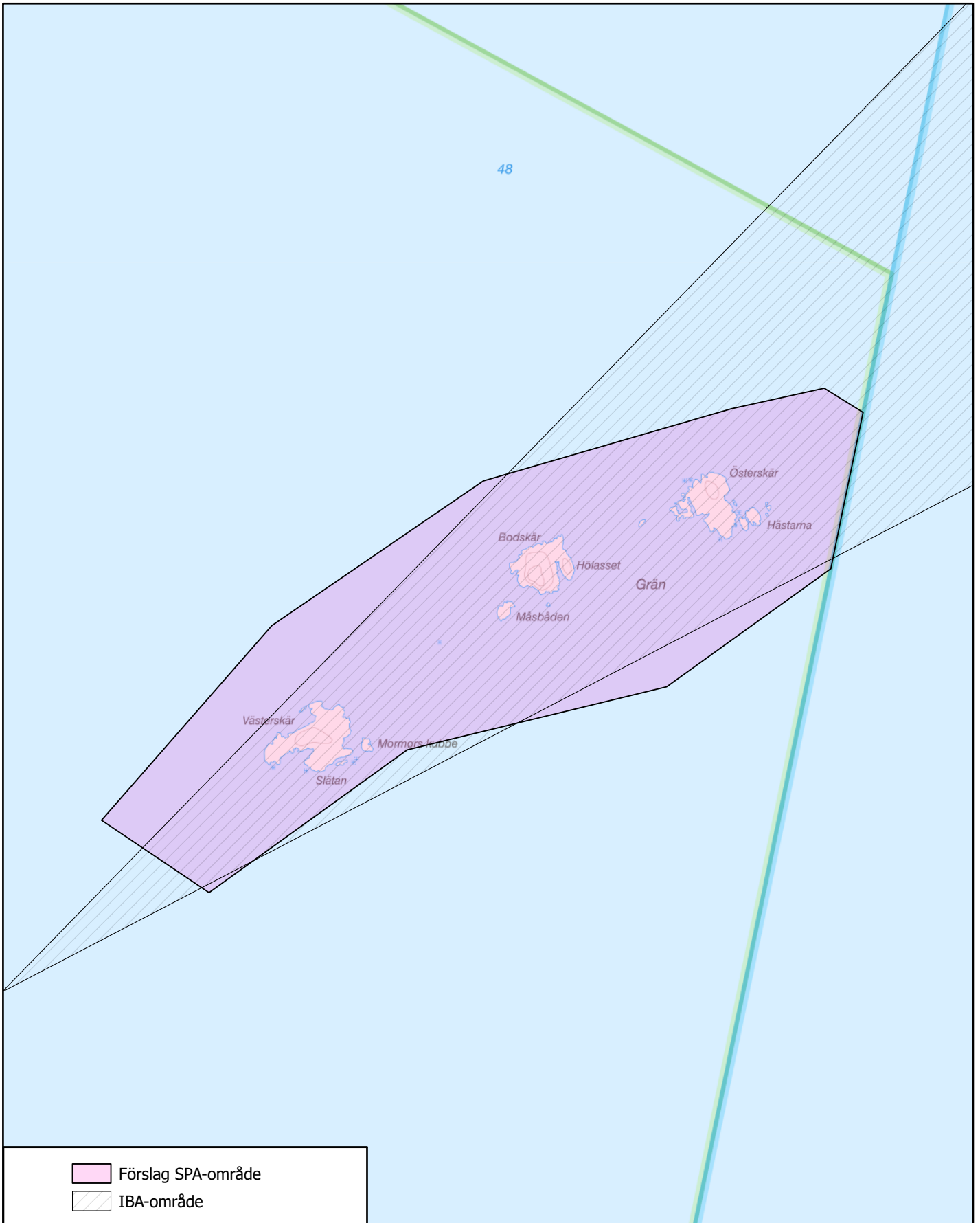

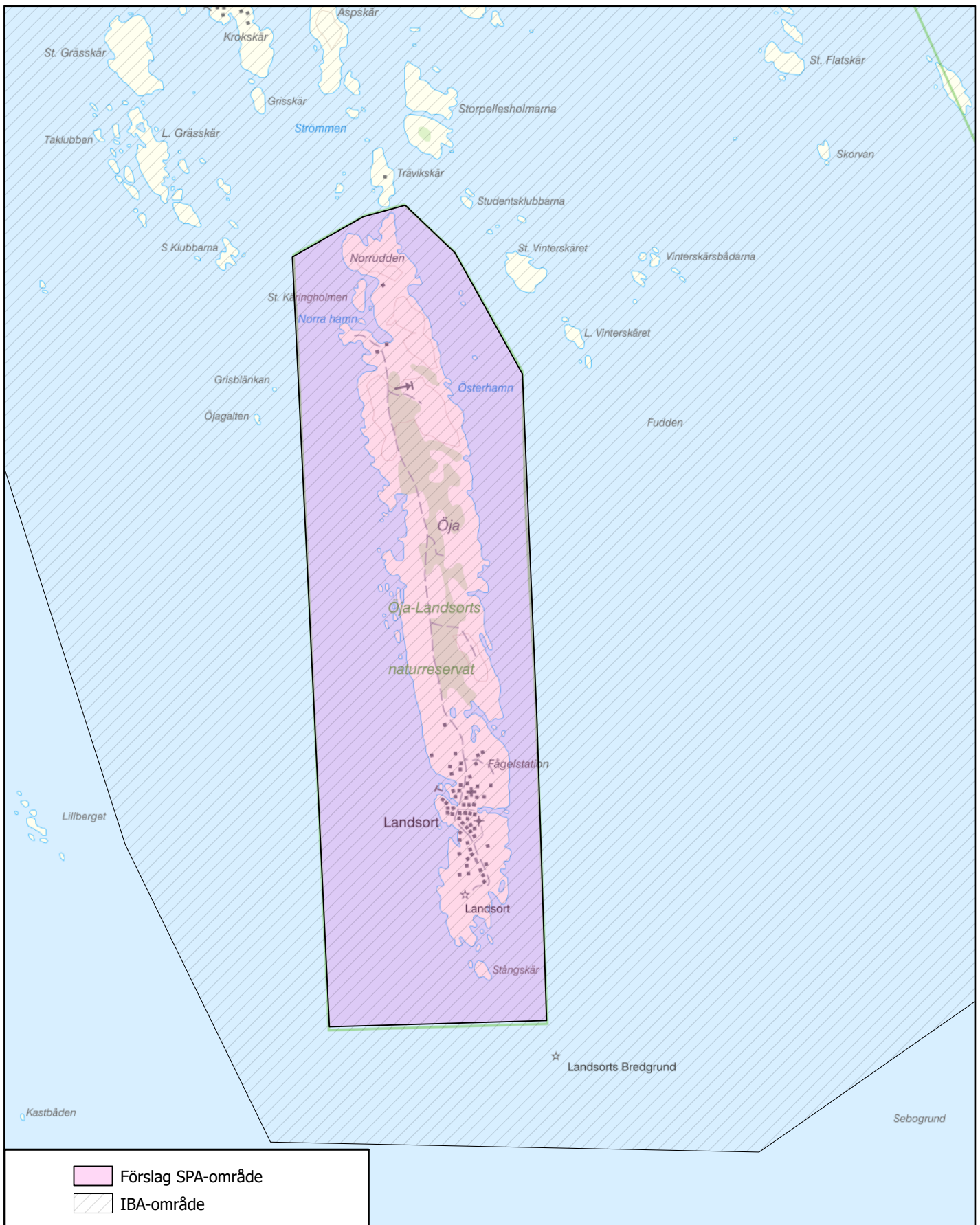

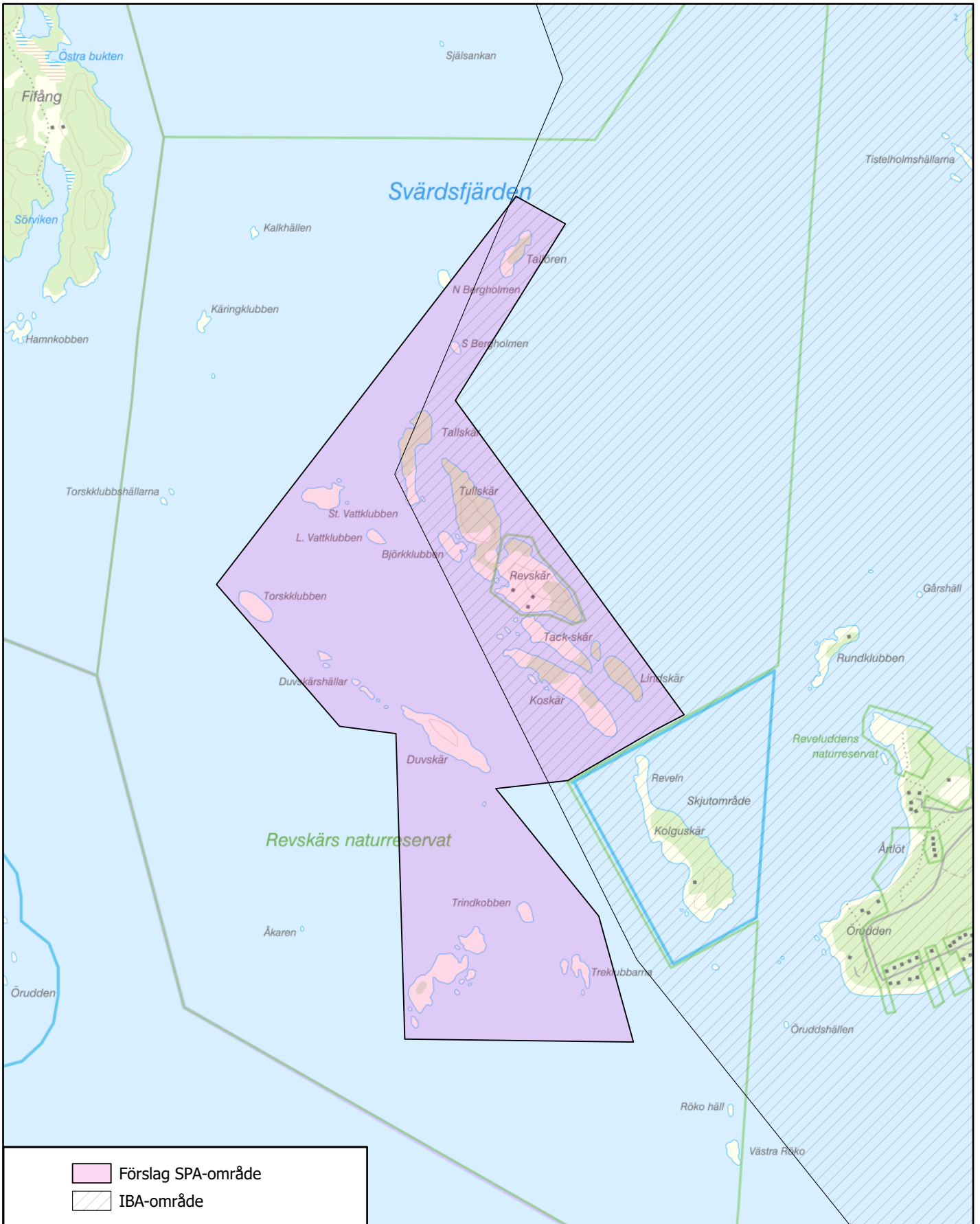
Bakgrundskarta © Lantmäteriet, 2022. Ur Geografiska Sverigedata, 106-2004/188-AB

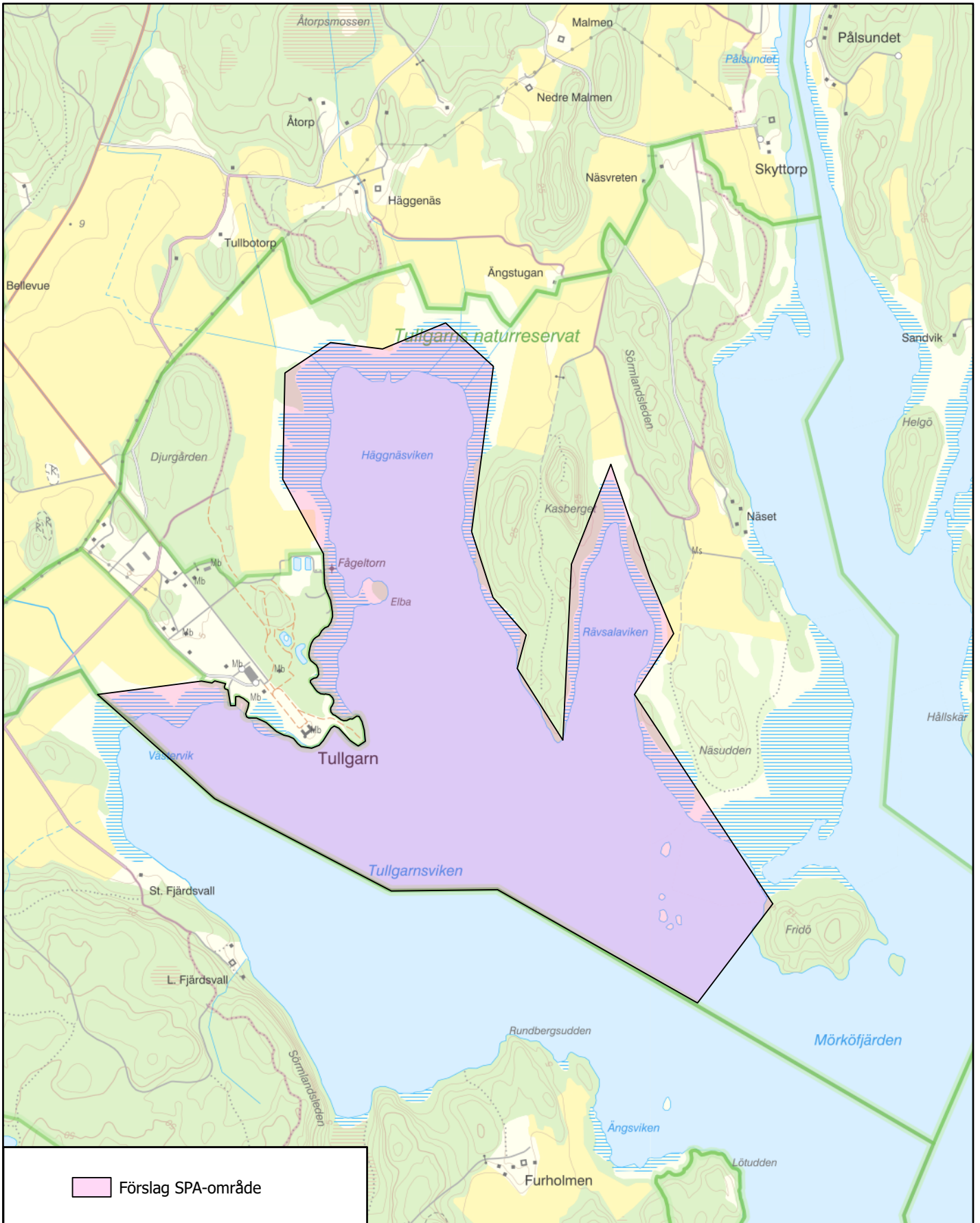
Bakgrundskarta © Lantmäteriet, 2022. Ur Geografiska Sverigedata, 106-2004/188-AB

Bakgrundskarta © Lantmäteriet, 2022. Ur Geografiska Sverigedata, 106-2004/188-AB

Beskrivning av berörda arter i arbetet med att föreslå nya SPA-områden i Stockholms län

Havsörn *Haliaeetus albicilla* (Fågeldirektivet artikel 4.2-Rastande, övervintrande)

Rödlistekategori NT

Havsörn uppskattas finnas med ca 900 häckande par i landet samt 5000 övervintrande individer. Arten är i hög grad knuten till vatten för sitt födosök, med tätare bestånd vid kusterna och vid större sjöar. Även mindre sjöar och vattendrag har hyst häckande havsörnar. En viktig utbredning finns vid kusten och skärgården i Stockholms län. I vissa skärgårdsavsnitt finns flera revir.

Havsörnen var nästan utrotad i Sverige på grund av miljögifter på 1970-talet men har under de senaste 30 åren ökat markant. Den växande havsörnspopulationen har resulterat i att andflockar, bland annat ejder, oftare än tidigare blir störda av jagande örnar och därmed blir rörelsemönstret i skärgården också större och de stora ansamlingarna mindre och flockarna mer utspridda.

Skärsnäppa *Calidris maritima* (Fågeldirektivet artikel 4.2-övervintrande)

Ej hotad

Populationsuppskattning 1800 häckande par samt 1800 övervintrande individer.

Skärsnäppa häckar på högt belägna platser i fjällen från norra Härjedalen till Torne lappmark. Det finns inga tecken på betydande populationsförändring. Men dataunderlag är bristfälligt varför men inte kan bedöma någon trend. Beroende på vilka av de skattade värdena som används varierar bedömningen från Livskraftig (LC) till Nära hotad (NT). Sett till de troligaste värden hamnar dock arten i kategorin Livskraftig (LC).

¹Populations-uppskattning (häckande par) enligt art 12-rapport

²Rödlistekategori följer SLU ArtDatabanken 2022; EN = starkt hotad (Endangered), VU = sårbar (Vulnerable), NT = nära hotad (Near Threatened)

Salskrake *Mergellus albellus* (Fågeldirektivet artikel 4.2-Rastande, övervintrande)

Ej hotad

Populationsuppskattning 1100 häckande par samt 10 000 övervintrande individer. Arten förknippas med taigan, vissa forskare anser att den är en av de ursprungliga så kallade taigaarterna. I Sverige häckar salskrake främst i Norrbottens och i Västerbotten. Tillfällig häckning har skett i Södermanland. Arten är på grund av sitt diskreta levnadssätt under häckningsperioden mycket svårinventerad.

Salskrake minskade i början av 1980-talet för att sedan öka. Orsaken till minskningen kan ha varit resultatet av några hårda vintrar i artens övervintringsområden. Den därpå följande ökningen tros vara ett resultat av en serie gynnsamma vintrar.

Knölsvan *Cygnus olor* (Fågeldirektivet artikel 4.2-Rastande, häckande)

Ej hotad

Populationsuppskattning i landet 7 500 häckande par. Knölsvan förekommer i hela skärgården (ca 2000 par) men förekomsten i ytterskärgården är gles. Ofta förekommer endast något enstaka par per kvadratkilometer. Viss koncentration till mellersta delen av ytterskärgården.

Skärpiplärka *Anthus petrosus*

Ej hotad

Tillförlitliga siffror för landets population saknas. Vid 1990-talets slut finns osäkra bedömningar om att det svenska beståndet skulle uppgå till 3000–5000 häckande par. Arten häckar utefter Västkusten till nordvästra Skåne, i Blekinges skärgård och utefter Östersjökusten upp till Gävlebukten i norr. Stockholms ytterskärgård håller en betydande del av den totala Östersjöpopulationen.

Knipa *Bucephala clangula* (Fågeldirektivet artikel 4.2-Övervintrande)

Ej hotad

Populationsuppskattning i landet 65 000 häckande par samt 90 000 övervintrande individer.

Knipan övervintrar längs Östersjöns kuster.

År 2015 års inventering skattades antalet knipor till cirka 35 000 i Stockholms skärgård. Detta är en markant ökning sedan 2004, då 21 300 beräknades för det aktuella området. Siffrorna för 1970-talet är väsentligt mycket lägre, men arten underskattades säkerligen vid dessa inventeringar. Kniporna visade en jämn spridning i de inre och mellersta delarna av skärgården i flockar från något tiotal upp till ett par hundra individer.

Småskrake *Mergus serrator* (Fågeldirektivet artikel 4.2 - Rastande)

Ej hotad

Populationsuppskattning i landet 21 000 häckande par. Finns som häckfågel runt hela landets kuster från Bohuslän till Norrbottens skärgård. Jämfört med populationen på 1970-talet har småskranken drygt halverat sin population i Stockholms skärgård. Under inventeringen i början av 2000-talet påträffades 835 par. Den är spridd i hela skärgården med tydliga koncentrationer i vissa skärgårdsavsnitt. Vanligast är den i norra skärgårdsområdets yttre delar.

Rödbena *Tringa totanus* (Fågeldirektivet artikel 4.2 -Häckande)

Ej hotad

Populationsuppskattning i landet 27 000 häckande par. Mellan 1970-talets och 2000-talets kustinventering i länet hade en halvering skett av populationen till drygt 400 par och minskningen tycks ha fortsatt. en finns spridd med enstaka par på lämpliga lokaler, oftast i tärnkolonier, i ytterskärgården.

Östersjötrut *Larus fuscus fuscus* (Fågeldirektivet artikel 4.2-
Häckande)

Rödlistekategori VU

Populationsuppskattning 10 000 häckande par. I Östersjön återfinns en endemisk nominatras ”Östersjötrut” och hälften av Östersjöns silltrutar beräknas finnas i Sverige. Mellan 1970-talets och 2000-talets kustinventering i länet uppvisade Östersjötruten en mycket kraftig minskning (72%) och beståndet var nu drygt 1000 par. Viktiga förekomster i ytterskärgården fanns i början av 2000-talet bland annat på Svenska Högarna.

Exempel på negativ påverkan:

- decimering av fiskpopulation genom kommersiellt fiske
- jakt/insamling
- mänsklig störning
- närvaro av annan art

Vigg *Aythya fuligula* (Fågeldirektivet artikel 4.2 - Övervintrande)

Ej hotad

Populationsuppskattning 75 000 häckande par samt 180 000

övervintrande individer. Även om viggan är den vanligaste av de små dykänderna så har den minskat kraftigt över tid. I skärgården är den talrikast i innerskärgården. I ytterskärgården är den vanligast i norr och finns endast glest i den södra delen. Vid inventeringen i början av 2000-talet uppskattades hela länets kust- och skärgårdpopulation av vigg till ca 2 100 par. Kallare vintrar kan större mängder uppehålla sig i IBA-området, men vanligen ligger de även vintertid i innerskärgården.

Kustlabb *Stercorarius parasiticus* (Fågeldirektivet artikel 4.2 – Häckande)

Rödlistekategori NT

Populationsuppskattning i landet 560 häckande par. Nära hälften av landets bestånd finns i skärgården i Uppsala och Stockholms län. Beståndet i Stockholms län vid inventeringen i början av 2000-talet beräknades till 228 par. Labben har stora revir kopplat till födotillgång och måsfåglar och det normala är att det finns ca 0,3–0,5 par kustlabb/km². Arten är väl spridd i hela IBA-området Stockholms ytterskärgård och finns vid flertalet ögrupper.

Exempel på negativ påverkan:

- Mänsklig störning. Den sena häckningen medför att arten till skillnad från andra måsfåglar blir mer sårbar av det rörliga friluftslivet.

Större strandpipare *Charadrius hiaticula*

Ej hotad

Populationsuppskattning i landet 15 000 häckande par. Arten häckar i fjällen (*C. h. tundrae*) samt längs kusterna (*C. h. hiaticula*) samt till en del även vid större sjöar i inlandet. Majoriteten av de svenska häckande paren häckar i fjällen. Av den kushäckande rasen häckar de flesta på Öland och Gotland.

Arten är i Stockholms skärgård en sällsynt häckfågel. Totalt i länets skärgård noterades vid senaste kustfågelinventeringen i början av 2000-talet 109 par. Den återfinns främst på steniga stränder och mindre skär vanligast i ytterskärgården.

Sillgrissla *Uria aalge* (Fågeldirektivet artikel 4.2-Häckande)

Ej hotad

Populationsuppskattning 52 000 häckande par. Sillgrissla lever av skarpsill och strömming, vilka ökat i takt med att torskpulationen har kraschat. Sillgrisslan är en av de arter som ökat mest sedan 1970-talet då

de första paren i IBA-området Stockholms ytterskärgård började dyka upp. Dessförinnan fanns arten inte i Stockholms skärgård.

Idag finns i huvudsak två större koloniområden i IBA-området ytterskärgården; ett vid Svenska Högarna och ett vid Grän samt en koloni i IBA-området Torö-Muskö. Sillgrisslorna på Svenska Högarna har studerats vad gäller födosökområde och de födosöker i ett stort område från huvudön och i riktning mot nordost. I stort sett hela detta område utgör idag ett marint naturreservat. Kolonin på ön Grän räknades senast år 2018 och då fanns där 790 häckande par.

Tordmule *Alca torda* (Fågeldirektivet artikel 4.2-Häckande)

Ej hotad

Tordmule häckar i klippbranter och steniga skär längs Östersjökusten. Populationsuppskattning 70 000 häckande par. Arten lever av skarpsill och strömming, vilka ökat i takt med torskopopulationen kraschat. Tordmulebeståndet i länets skärgård är koncentrerat till några mycket stora kolonier belägna långt ut i ytterskärgården. Liksom sillgrisslan är tordmulen en av de arter som ökat mest i Stockholms skärgård. Inom IBA-området ytterskärgården återfinns två större koloniområden, den ena kring Svenska Högarna och den andra vid Grän. Utanför dessa områden finns några mindre kolonier med några hundratal tordmular. Minken anses vara en svår predator på tordmulen.

Tobisgrissla *Cepphus grylle* (Fågeldirektivet artikel 4.2-Häckande)

Rödlistekategori NT

Populationsuppskattning 22 000 häckande par. Till skillnad från sillgrissla och tordmule så har tobisgrisslan minskat starkt mellan inventeringen på 1970-talet och den i början av 2000-talet. Mink anses vara en svår predator på tobisgrissla. Liksom de andra alkorna så har tobisgrisslan koncentrationer till några få öar i ytterskärgården, kring Svenska Högarna respektive Grän. I Östersjön lever tobisgrisslan framför allt av fisken tånglake. Tånglake är en bottenfisk som föredrar blandbottnar i tång- och algbältet. Den lever på relativt grunda, steniga och klippbottnar. Tobisgrisslan fiskar längs hårbottnar och minskad födoresurs här påverkar artens status.

Exempel på negativ påverkan:

- Predation av mink
- Oljeutsläpp i övervintringsområden
- Decimering av fiskpopulation genom fritidsfiske och kommersiellt fiske

- Bifångst i olika typer av fiskenät förekommer såväl i häckningsområde som övervintringsområden
- Båtturism av lokal karaktär.

Roskarl *Arenaria interpres* (Fågeldirektivet artikel 4.2 -Häckande)

Rödlistekategori EN

Populationsuppskattning 900 häckande par. Arten häckar ofta bland tärnor och måsar på klippiga öar med sparsam vegetation. Arten har minskat mycket kraftigt sedan 1970-talet och förekomsterna är numera starkt koncentrerade till ytterskärgården. Även om det på några ställen häckar flera par så var den genomsnittliga tätheten i början av 2000-talet bara 0,29 par/kvadratkilometer. Roskarl är klassad som starkt hotad i den svenska rödlistan. Alla lokaler med roskarl är viktiga att värna.

Exempel på negativ påverkan:

- Igenväxning av tidigare öppna och vegetationsfattiga stränder
- Predation av mink
- Mänsklig störning

Fiskmåsar *Larus canus* (Fågeldirektivet artikel 4.2-Häckande)

Rödlistekategori NT

Populationsuppskattning 100 000 häckande par. Även fiskmåsen har minskat starkt under den senaste 20-årsperioden. Inga aktuella populationssiffror finns för Stockholms län. Vid den senaste inventeringen i början av 2000-talet beräknades drygt 9 200 par finnas i länet. Större kolonier fanns då vid Svenska Högarna, Gillöga, Stora Nassa, Bullerö, Sandön och Fjärdlång.

Exempel på negativ påverkan:

- Dikning och dikesrensning samt igenläggning av småvatten
- Mänsklig störning
- Närvaro av exotiska arter

Gråtrut *Larus argentatus*

Rödlistekategori VU

Populationsuppskattning 61 000 häckande par. Gråtrut är en av de arter som minskat allra mest under de senaste 20 åren och numera finns inga kända stora kolonier i ytterskärgården. Enstaka par återfinns tillsammans med fiskmåsar på spridda skär i ytterskärgården. Gråtruten ökade i antal perioden 1950 till mitten av 1990-talet. Därefter har det registrerats en

påtaglig minskning som under den senaste 10-årsperioden uppgick till 20–30 % och som beräknas fortgå även kommande 20 år.

Exempel på negativ påverkan:

- Minskad tillgång på föda genom minskade mängder fiskrens och dumpad bifångst från yrkesfisket samt att soptippar numera täcks över.
- Jakt
- Människlig störning
- Närvaro av exotiska arter

Ejder *Somateria mollissima* (Fågeldirektivet artikel 4.2-Övervintrande)

Rödlistekategori EN

Populationsuppskattning 59 000 häckande par och 52 000 övervintrande individer. Arten förekommer runt landets kuster från Bohuslän till Västerbottens kustland. Stockholms skärgård har historiskt haft en stor ejderpopulation men arten har minskat mycket starkt under de senaste 20 åren. Fortfarande häckar en del ejder i ytterskärgården, men antalet är starkt reducerat. Arten häckar på mindre kobbar och skär, helst med vegetation av gräs, örter och buskar.

Efter häckningstiden samlas ejderhanar och ruggar fjäderdräkten. Det gör att de under en del av sommaren har svårt att flyga och samlas därför i stora ansamlingar i områden med gott om föda. I en del fall kan dessa ansamlingar utgöras av många tusen individer. I Stockholms skärgård finns några områden dit många ejdergudingar (hanarna) samlas, till exempel kring Svenska Stenarna, Svenska Björn och Svenska Högarna. Av de aktuella marina dykänderna är det främst ejdern som samlas för ruggning.

Exempel på negativ påverkan:

- Predation från rovfåglar
- Predation från mink
- Människlig störning
- Decimering av fiskepopulation
- Förstörelse av habitat/substrat
- Bottentrålning

Silvertärna *Sterna paradisaea* (Fågeldirektivet artikel 4.2 häckande)

Ej hotad

Populationsuppskattning 41 000 häckande par. Arten häckar utefter Östersjöns kuster och skärgårdsområden från Blekinge upp till Norrbotten. Den är mer pelagisk än fisktärnan och en stor del av

tärnorna i ytterskärgården är silvertärnor. Arten är väl spridd i hela ytterskärgården och det finns kolonier på många platser.

Skedand *Spatula clypeata*

Rödlistekategori NT

Skedanden förekommer som häckfågel över stora delar av Götaland, Svealand och längs Norrlandskusten, men är sett i det stora hela som sällsynt och lokal i sin förekomst. Den är vanligast på Öland, Gotland och i delar av Mälardalen. I övrigt häckar den sällsynt till sparsamt i Götaland och Svealand, med en viss koncentration i öster.

Dess utbredning är ojämn, med en tydlig tyngdpunkt till områden med näringsrika slättsjöar, strandängar eller grunda kustområden. Sett till skedandens biotopkrav kan man anta att beståndet som helhet har minskat under senare delen av 1900-talet.

I Stockholms skärgård håller den till från innerskärgården och ut i skärgårdshavet. I de inre delarna finns den oftast i vassrika, slättsjöliknande miljöer. Och i de yttre delarna föredrar arten flacka och lågt bevuxna ansamlingar av öar. Där den ofta finns i eller nära mås- och tärnkolonier.

Exempel på negativ påverkan:

- Igenväxning av strandängar som följd av upphörd betesdrift
- Predation från mink
- Dikning och dikesrensning samt igenläggning av småvatten

Skräntärna *Hydroprogne caspia* (Fågeldirektivet artikel 4.2 - *Rastande*)

Rödlistekategori NT

Skräntärna ingår i ett åtgärdsprogram. Programmet har varit gällande sedan 2007 i fem-årsperioder, senaste period är 2017–2021.

Populationsuppskattning 580 häckande par. Inom IBA-området Stockholms ytterskärgård finns enstaka par skräntärnor. Ofta finns dessa i andra mås- och tärnkolonier på öppna stenrevlar och steniga skär. På Rödkobbarna, vid Harö och på Grönskär fanns flera häckande par vid inventeringen i början på 2000-talet.

Exempel på negativ påverkan:

- Förekomst av mink
- Predation från berguv, gråtrut, havstrut, korp och havsörn
- Igenväxning
- Mänsklig störning

Svärta *Melanitta fusca* (Fågeldirektivet artikel 4.2 -Övervintrande)

Rödlistekategori VU

Populationsuppskattning 7 100 häckande par och 5 500 övervintrande individer. Svärta förekommer längs Östersjökusten från Blekinge i söder till Norrbottens skärgård i norr. På 70-talet fanns en stor del av landets population i Stockholms län. Redan på 80-talet minskade den radikalt, samtidigt som de ökade i norra Bottenhavet och norra Kvarken. Numera har de sin tyngdpunkt i landet i det senare området.

Svärtan är spridd i hela ytterskärgården men har koncentrationer i norra delen av skärgården. Arten häckar sent varför mänskliga störningar påverkar denna art mer än arter som börjar häcka tidigare. Den häckar på liknande platser som ejder. Längs Östersjökusten häckar arten främst på öar medan boet i norra Sverige och på Gotland i stor utsträckning ligger på fastland ofta en bit från stranden.

Tidigare var svärta en mycket allmän fågel i skärgården på ostkusten men arten gick kraftigt tillbaka under 1950- och 1960-talet. Under de allra senaste decennierna har minskningen fortsatt i ostkustskärgårdarna.

Kraftiga minskningar, med 70–90%, har konstaterats i bland annat Stockholms och Östergötlands skärgårdar. Tillbakagången utefter södra norrlands-kusten verkar inte vara lika omfattande. Från Norra Kvarken har det rapporterats om ökande bestånd. Dock kompenseras det inte för minskningen i egentliga Östersjön.

Exempel på negativ påverkan:

- Oljeutsläpp
- Minskat siktdjup
- Förstörelse av habitat/substrat
- Mänsklig påverkan, bland annat från båtturism
- Storskalig anläggning av vindkraftparker
- Predation från mink
- Dikning/torrläggning
- Decimering av fiskepopulation

Alfågel *Clangula hyemalis* (Fågeldirektivet artikel 4.2-Övervintrande)

Rödlistekategori NT/EN

Den europeiska populationen av alfågel har minskat med minst 65 procent sedan början av 1990-talet. Hoten mot arten är olje- och kemikalieutsläpp från fartyg, nätfiske där fåglarna tas som bifångst, samt exploatering som vindkraftsanläggningar och sandsugning av utsjöbankar. En stor del av världspopulationen av alfågeln finns vintertid i svenska vatten (Birdlife 2018). Alfågeln klassas som Starkt hotad (EN) av Artdatabanken.

Under vintern är främst blåmussla (*Mytilus*), hjärtmusslor (*Cardium*), sandmussla (*Mya*), Östersjömussla (*Macoma*), men även gråsuggor (*Isopoda*) och märkräftor (*Gammaridae*) viktiga födokällor (Artdatabanken).

Vid flyginventeringar så har några platser med ansamlingar av alfågel påträffats i ytterskärgården, oftast i anslutning till grundområden med sandbottnar. På grund av variation i födotillgång samt störning av jagande havsörnar så flyttar sig flockar med alfågel mellan olika födosökplatser. Det är därför mycket svårt att peka ut särskilt värdefulla födosökplatser för övervintrande alfåglar inom IBA-området Stockholms yttre skärgård, då det krävs väldigt mycket inventeringsdata för att få en bild av var de mest frekventerade områdena finns. Med de numer normala milda vintrarna är stora områden i Stockholms skärgård tillgängliga för födosök. När samtidigt populationerna minskat, kan fåglarna oftast fritt välja i ett överflöd av lämpliga födosöksområden.

Exempel på negativ påverkan:

- Minskad tillgång på bytesdjur
- Oljeutsläpp
- Fiske. Tiotusentals alfåglar drunknar i fisknät varje år i Östersjön
- Exploatering av utsjöbankar för t.ex. vindkraftsproduktion.

Sjöorre *Melanitta nigra* (Fågeldirektivet artikel 4.2 – Övervintrande)

Ej hotad

Populationsuppskattning i landet 6 100 häckande par och 4 500 övervintrande individer.

Flockar av sjöorrar, som ibland kan utgöras av många hundra individer, övervintrar i ytterskärgården. På samma sätt som alfågel så samlas flockarna i områden med bra födosöksområden. Dessa utgörs av grundare

sand- och klippbottnar. På grund av variation i födotillgång samt störning av jagande havsörnar så flyttar sig flockar med sjöorrar mellan olika födosökplatser. Det är därför mycket svårt att peka ut särskilt värdefulla födosökplatser för övervintrande sjöorrar inom IBA-området Stockholms yttre skärgård, då dessa varierar över tid.

Referenslista

Artikel 12-rapporteringen (Artdatabanken & Lunds universitet, 2019)

Rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar

Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter

Skyddad natur <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Naturvårdsverket 2021. Riktlinjer för länsstyrelsernas arbete med att bedöma IBA-områdets betydelse för bevarandet av fåglar enligt fågeldirektivet (enligt RU länsstyrelserna 3 juni 2021)

Artdatabanken. Artfakta Alfågel. Sveriges lantbruksuniversitet.

Artportalen www.artportalen.se Sveriges lantbruksuniversitet

Artdatabanken www.artdatabanken.se Sveriges lantbruksuniversitet

BirdLife International. 2018. *Clangula hyemalis*. The IUCN Red List of Threatened Species 2018.

BirdLife utdrag 20201213 (bilaga 13 a)

Lunds universitet, Nationella häckfågelinventeringen, häckfågeldata 2015–2021

Lunds universitet, Flyglinjeinventering av sjöfåglar Stockholm yttre skärgård, Vinterflygning 2016, 2021 och 2022

Lunds universitet, Flyglinjeinventering av sjöfåglar Torö-Muskö, Vinterflygning 2016, 2021.

Lunds universitet, Svensk sjöfågelsinventering, Sektorsinventering över övervintrande kolonier av sjöfåglar vid Torö-Muskö 2015–2021

Lunds universitet, Svensk sjöfågelsinventering, Sektorsinventering över övervintrande kolonier av sjöfåglar vid Stockholms yttre skärgård 2015–2021

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1986. Skyddad natur i Stockholms län. Stockholm.

Länsstyrelsen 2021:15, Fågelskär i Stockholms skärgård, Nämndöskärgården

Länsstyrelsen 2022:3, Kustfågelinventering i Nämndöskärgården 2021

Naturvårdsverket. Åtgärdsprogram för skrانتärna, gällande från 2007. Rapport 5702.

Ottosson & Ottvall et al. 2012: Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. Sveriges ornitologiska förening.

Ottvall, R. 2021. Ejderns och andra musselätande dykänders minskning i Östersjön. Rapport från miljöforskningsberedningen. Statens offentliga utredningar.

Skärgårdsstiftelsen, fågelinventeringar över häckande sjöfågel 1985–2020

Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. 1999. Svensk fågelatlas. Vår fågelvärld, supplement 31, Stockholm.

Stockholms läns skärgård, Andersson & Staav, Kustfågelinventering 1971-76, 1981

Sveriges Ornitologiska förening. 2012. Kustfågelbeståndets utveckling i Stockholms läns skärgård.

Sveriges ornitologiska förening, kustfågelinventering 2000–2005, 2009

Sveriges ornitologiska förening, Kustfågelbeståndets utveckling i Stockholms läns skärgård, 2009

Muntligen;

Peter Hellström, Naturhistoriska riksmuseet

Gunnar Hjerstrand, Naturhistoriska riksmuseet